Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дена ◆ ШИНАРА, 20 ИЮЛЬ, 1982 ШУ. ◆ № 86 (6652). ◆ Мах 3 кеп.

Сийлахьча юбилеяшта накъадолхаш

ХЬУВКЪАМА ИДЕОЛОГИЧЕСКИ IАЛАШО ЯР

Карара шу шиий тайпара да. ЦIаккха а йицлургIоацаш ваина массанена а дег чу йижай коммунистически общество хьалъяра хьаддаи сирдеи перспектива, укх гаргтарча шерашна чакхдоахаргдолча гIулакхий бакъйола программа советски наха еша йола КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленум.

ХIана хIара къахьегама коллективаша, хIара советски сага эггара лоархIамегIа ба Кхачан программа кхоачашъяр дукха лоаттабу къовсам.

Тха района кхашкара ялаташ кхачад, сихдешад уж чуэцара балхаш.

Хьувкъам чуэцара беча организационни политически балха белгталара опыт IоагIьйй МагIалбика района боахамашка. Хьувкъам чуэцара кхы тIа а чакхдаха делача гIулакхаш хьакъехьара КПСС ЦК-ан СССР Министрий Советех соцам арабаьнначул тIехьагIа района боахамашка уж чакхдахара тIаерзаь мероприятеш киначйир. Цкъа дале, боахамашка вIашагIъехкар транспортно - уборочни комплексаш, шерра боаржабир массово - политически болх, социалистически яхь, къахьегамхои бе беча категореи башхалонаш терхал еш ялаташ чуэцар дукха. ШоалагIа-дале, хIара денна ерригача производственни участкашка а бIарччача боахаме а яьча итогех йола информаци гулъяра, кийчъяра дIанхайкаяра дика вIаштIехьъяьнкха система лелаю. Юххера а, кхоалагIа-дале, керттера агитмассови болх хьувкъама кхел къастача кхашка юкъе, уборочни комплексаш йолча бу.

Ка бола ялаташ чуэцача, доагIьари ялати Iалашдеча кулгалдара 14 сат юкъе а волаш комисси вIашагIъеллай. Цун председатель — П. А. Бусев—КПСС горкома хьалхара секретарь, заместителаш — С. С. Хасиев — горисполкома председатель, С. Б. Бухадиев — КПСС горкома секретарь. 10 оперативни группа вIашагIъеллай: массово - политически болхи социалистически яхьи вIаштIехьъяьккхара, уборочно - транспортни комплексай болх вIаштIехьбаьккхара, ялат дикагIа чуэцийтари ца доадайтари дукха тIахьожам лоаттабара, торговни бытовойи гIулакхаш дара, информаци гулъяраи, кийчъяраи, дIакхайкаяраи, и. кх. дI.

КПСС горкома хьалхарча секретара нов. П. А. Бусева председателал а деш горкоме хIара кIирагIа хулача штабашка анализ ю хIара совхоза юртбоахама балхий. Къаьстта уйла тIайоххийт эггара бIарзагIа долча дешашта. ХIана укх сахьате ялат чуэцара. Боахамех идеологически дешаи комплексе къестаде боахама кулгалхочоа, партийни организаце секретара, керттерча специалисташта харах тийша да дукхача даьнъе хьалхашка латта деккараш кхоачашдеча толам балга.

Юххьанцарча партийни организацей секретарашта новкъостала рекомендацеш еннай ялаташ чуэцара балхаш идеологически Iалашдара; ялаташ чуэцача юкъагIа ергйолча беседайи политинформацейи тематика, лозунгий перечень оттаьй. Юххьанцарча хьувкъама юххьанцарча цIови цIей дезде кийгIо ярая дездараи сценареш киначъяьй.

Масала, «Луч» яхача совхозе (директор нов. А. А. Томов, парторганизаце секретарь нов. Ю. И. Гомкартиев) чуйша бала боал хьувкъам Цудухьа, хьалхалаттараш хоастабара хIанзе а кийчо еш латт. ХIьта укх шера ялаташ чуэцача уж кIезига а бац.

Комбайнерех хIана хьалха ба Д. С. Цуноев, М. И. Кузьминов, М. Х. Алероев, болх дика бу ялат дIаувзаш болча водителаша ни. Евлоева, Торшхоева, Чаптиева. Комбайнашта тIеххьа ча хьагулдеш лаьтта сахаши латт боахаме. АргIаш даьд 400 тонн совгIча чах. Унхаза хьинаре болх бу дикагIа болча аргIаш дечо О. Инокаева. Лаьтта сахача механизатора Уриматов Бориса хIара денна тIехкхоачашъю шиий нормаш.

Ялаташ чуэцача «Луч» яхача комсий совхозе яхийта уполномоченни хиларах тарра, са хIара денна къамаьл хул цу боахама къахьегамхоща. Гадвугаш да комбайнерий, водителий къахьегама хьинар, доттагIал, вIаши дуновкъостал. Массехк шу да Къулбаседа - ХIирийчеи Пригородни района викалаш Цахилов Константин, Салов СергIи, Тибилов Джегит, Плиев Жорик ялаташ чуэца тха районе уха.

Социалистически яхь вIаштIехьъяккхара кIезига лоархIам болаш яц шиий ханнахьа тела информаци. Цу гIулакха доккха новкъостал ду хIара денна белгалдаьннача боахамехи хьалхалаттарехи, хьаьнала къа ца хьегарех а кхоачамбоацарех а дувнаш долча хан-ханнахьа арадувлача 1982 шерарча хьувкъама экрано.

Агитационно-массови болх кхаьика дIа а уххаш бу «Знание» яхача общества агитатораша, политинформатораша, лектораша.

Графикаш оттаьй къахьегамхошта культучрежденей агитбригадаша, район автотикаша, медицински болхлоша де дезача гIулакхий.

Тха хIанз а вIаштIехьдаьннадац уж графикаш хан-ханнахьа. юкъагIа ца ютаи кхоачашъяйта. Хоа тхона цу кхоачамбоацараша хьувкъама ца бой а, наьха хьинар андара Iоткъам белга. ХIьта из хIанзарча хьалашка эIамига хIама дац. цудухьа уж дерригагIулакхаш хадданза чакхдувлийта гIерт тхо. Оаха долла хIама ду хIара лозунг. плакат доагIьари ялати Iалашдеча дакъа лоацарий хьадда деккар дувнаш, хIара «молни» хьалхалаттачар толамех хоам беш, листовкаш цар къахьегама приемаш ювцаш хилийтар дукха.

Т. АЛБОГАЧИЕВА,
КПСС МагIалбика горкома шоллагIа секретарь.

ДЕГА ТОАМБАР-КЪАХЬЕГАМ

«Шалинский» совхозе механизатора Федоров Юре къахьега дукха ха я. Шиий болх массаза а дег чура бу. МоллагIча гIулакха из юкъе хилча — лаьтта кийчдеш, культураш обработка еш, ялат чуэцаш массаза а шиий новкъосташта юкъе балха говзал лакха хиларца, нормаш тIехкхоачашъярца, юкъарча гIулакхах дог лазаш хиларца белгалвоал из.

Укх тIеххьарча шерашка совхоза комбайнерашта юкъе кIа ордера хьалхле лелаеш хьавоагIа хьинар дола комбайнер. Цкъа мо дукхаза сийнай цунна карара кара тела цIе вийнелаш, леза совгIаташ. Цхьабакъда ,баьккхача толамах тоъам хулачарех вац Федоров.

ХIана юрта боахама къахьегамхошта ялат сихагIа чуэцарал лоархIамегIа цхьаккха а болх бац. Федорова шиий комбайн новкъоста дIа а енна мехмастерске техникана ремонт еш ва.

1700 гектар дIалоац укх шера совхоза гурахьа дIадийнача ялато. Берriга мунх чуйца а баькха совхоза къахьегамхой дIаболабеннаб кIа чуэца. 12 комбайн я хIанз кхашна болх беш. Царга ца соццаш болх байтар дукхагIча даьнъе «доша кулгаш дола» мастер Федоров Юрий ва. Комбайн еха моттиг ийсъелча чехка кхай тIа тоаю цо. Механизаторий чIоагIа раьза ба Юре беча балха, доккха баркал а оал цунна.

Кхачан программа кхоачашъяра хIанзлехьа дика дакъа юкъехьу совхоза къахьегамхоша. План 23 центнер йолаш хIара гектара тIара 25—30 центнер ялат чуэц.

СУРТА ТIА: Ю. Федоров.
Х. МУКАЕВА дилла сурт.

ХЬОКХАМ ГОЙТАШ

«Союзавтоматстром» ВНПО опытно - экспериментальни завода коллектив ер шу доладелча дена пачхьалкхен планал совгIа маьхала яькхай кхоъэткъа эзар гаргга сома маьхаь тайп-тайпара продукци. Заданел совгIа арахийцай 70 эзар гаргга сом мах бола нормативно - цIена продукци.

Къахьегама овсарле лаккъяра чотагIа хьальй планал совгIа ара мел хийца нормативно - цIена продукци. Планал совгIа продукци маьхала яккхарах, бийдал, электроэнерги, кхьйоли материалаш кхоярах, арахецача продукцега дIабода мах лохбарах укх шера ялх беттеи ах беттеи планал совгIа пачхьалкхена баь пайда 101 эзар сом да.

Яхье даим хьалха латташ хьайоагIаш хиларца белгалъяьна я Кучеренко Василий Ивановича кулгалдеча электронно - монтажни цеха коллективи вонкхагIвола мастер Шабуев СаIид керте латтача КИП-ен Автоматикаш щиташ хьаеча участка болхлойи. Завода бригадашта юкъерча яхье хьалхара моттиг лаьккхай Бесcдин Алексей Михайловича керте латтача штамповщикий бригада коллективо. Цу орригача коллективаша дукха хIама ца эшшаш хIанзлехьа кхоачашъяьй ворхI бетта план.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Оборудовани дукхагIа дIаухийт

Цхьа миллион 120 эзар сома маьха тоаьаьи керда хьаьаьи оборудовани, инструмент, аьшкаконструкцеш дIакхачийтай республикан Грузерчен мехкдаьттахоишта, бурувдетхараштa «Грознефть» объединенена чуйоагIача Арзанов Иван Сергеевич керте латтача производственни хьаштаи кхоачашдара йолча баьи металлообработчикаша. ДIадахача ах шера де делаш хинначул [illegible] эзар сома маьха дукхагIа да из. 3,6 процент лакхъеннай къахьегама овсаре, балхашка дIадодар лохдара чотагIа баьина пайда 5 эзар сом ба. Хьаьта 34,8 эзар сома маьха пайда баьинай производственни юкъейочалаьнча рационализаторски предложенех. 13 эзар гаргга киловатт - сахьат электроэнерги, 8,3 тонн металл кхоадаьд. «Вторчермет» дIаденнад 317 тонн тиша аьшк.

[illegible]

ТОЪАЛ КХАЧА ХУРГБА МЕХКДАЬТТАХОШТА

Кхачан программа кхоачашъеча лоархIамеча шоай декхарех цаI лоархI мехкдаьттахоша йоаш юртбоахама балхашка ма могга дукхагIа дакъа лаца дешлгах, цудухьа оаха дош деннад гурихьа ялат, баьцадаараш, сом чуэцача хана кхашна 3000 сага дийнахьа болх бе. «Сагопшинский» яхача комсаш лелаеча совхозе 100 гектара тIарча комсашта мел эша гIулакх де. 150 тонн гIожа доакъар Iалашде, 11 гектара тIарча бешамашта доал де. совхозе доакъара цеха оборудовани вIашагIйоллачеи хииэлектролинешта ремонт еш эшаш дола гIо де.

Цхьабакъда, оаха тIайийцача социалистически декхарех керттердар хет сона Малгобекски УБР-и УТТ-и коллективацца 1200 хьакха лелае йиш хургйола свинарник хьалъе лаьрхIа хилари хьалкхе а яь гIонна йолча боахаме хьиндарч кхабари лаьрхIа 13,5 гектара тIара хьожкIаш 1,5 гектара тIара ябакхаш чуэцари.

Тхоай болхлой истола тIа кхуц долаш, тоншш чам дика болаш хургда аьнна хет сона. оаха 1,5 гектарага кхачалца шербаьча Iамарчий боахамера луцаргдола чкъарий а. Тха ерригача коллективо чIоагIа терко тIаьха Iомайир КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленума материалаши цига тIайийца 1000 шерага кхачалца йола Кхачан программен. Цу хьакъехьа дукха йир беседаш, участкашка, бригадашка, цехашка лекцеш йийшар. цу дешай хадданза терко йир политически экономически дешара школай занятешка.

Цу лоархIамеча документа выводаши положенеши дикка тахна а техка дуккхача тха болхлоша шоай предложенеш йир парте соцамо дIадехараш дизза кхоачашдараи цунна дикача къахьегама гIулакхашца жоп далараи.

Мехкдаьтта даккхара план бухсоццаш кхоачашъяр, из даккхара боарам цахаддаш айбар да тха коллектива балха тIара керттера декхар. Дерригача техника - экономически хьокхамий планаш кхоачашъеча дика толамаш даьхад оаха карарча шера. Ялх бетта план 2,3 процент тIехкхоачаш а яь планал совгIа Даьхенна дIаденнад 2000 совгIа тонн мехкдаьтта.

Бакъда, юстара дац тха барт тайнача коллектива юрт боахама производство дегIа боалйара дешаш а. Оаха даим а дика шефски новкъостал даьд района боахамашта. Управлене коллективаша тIачIоагIъаь я 100 гектар майда тIа хьалкхееш йола «Сагопшинский» яхача совхоэра комсаш. Царна гIулакх дара мел эшаш дола балхаш ду тха мехкдаьттахоша. хIара шера хьилкхеду совхозе баьцадеараш. Iалашду гIожа доакъар. тайп-тайпарча оборудованеш ремонтин балхаш деча. техника кхашкарча балхашта кийчъеча дика новкъостал ду. сердал чуюл. доакъара лаьрхIа дола кIоагаш цIенду.

«Малгобекский» яхача комсаш лелаеча совхозе тха коллективо хьалъяьй доакъара цех. хIьта «Малгобекнефть» НГДУ ОРС-е — 100 тонн продукци чуйода холодильник, кхыдола балхаш даьд.

Коллектива къахьегамхой дулхаца Iалашбара лаьрхIа оаха хьалъяьй 300 хьакха чухошаш йола свинарник, хIанз из шеръеш латт. Карарча хана хьа а яь хIана чкъаьрий чудолаш Iамарг да ЦДНГ-2. Тахан йиза бокъо а йолаш ала йиш йолаш да тхо парте городской комитето, горисполкомо, «Грознефть» объединене тхона хьалхашка гIожа доакъар Iалашдара оттадаь декхараш шено а йоацаш тIехкхоачашдергда аьнна.

ГIонна бола тхоай боахам шербе лаьрхIад оаха бежана устагIаш дулхаца мехкдаьттахой Iалашбара. Цу гIулакха мел эшаш дар а кхоачашдергда.

Тха управлене жилищно-коммунальни боахама коллектив декхарийла яр бажача нахагара 5 тонн шура эца. Из болх а дика лел тха. ХIанзлехьа шурий заводе хьаккхьачай 1000 литр шура.

Юкъарчал доацаш шиий декхараш даим кхоачашдеш хьаенача Ленина ордев лелаеча «Малгобекнефть» НГДУ управлене коллективо шиий деррига низаши хьинари царцагIдоахаргда парте ваина массанена хьалхашка оттадаь сийлен декхараш дизза кхоачашдаран мехкдаьттахой кхачан продукташца ма могга дикагIа Iалашбаран.

Ф. АЛБОГАЧИЕВА.
«Малгобекнефть» НГДУ парткома секретарь.

НАЬХА ХЬАШТАШ КХОАЧАШДЕР

Медицински инструментий Гудермесски завода слесарно-механически цехе Кобелева Людмила Алексеевна болх беш йола дукха ха я. Шиий балха тIера хиларца, коммунистически хьисапе къахьегарца заводчанашта юкъе чIоагIа сий деши лоархIаши я из.

Нахаца Iимерза хилар, царна барта яха ховш хилар да берригача новкъосташта юкъе йоккха вахара опыт йола слесарь белгалйоахаш дар. Из бахьан да Л. Кобелева халкъа депутатий Гудермесски городской Совета депутатала харжар а.

Шиий маьраца Вячеславаца кхойтта шу хьалха балха ера из укх заводе. Слесарий ученикаш а болаш дIаболабир цар юххьанца шоай болх. Людмила Алексеевнас укх тIеххьарча итт шера болх беча слесарий бригадана кулгалдеш ва Кобелев Вячеслав. Заводо ара мел хецаш йола оатхалаш Л. Кобелевай кулг-кара гIолла чакхйоалаш я. Цкъа дIаенначул тIехьагIа юха ца ерзаеш дIало цо хьаннь оатхалаш технически тIахьожама отдело.

Людмила Алексеевнас сийленца лелаю коммунистически къахьегама ударника еза цIи. цун наьхи тIа лепаш я «Знак Почета» яха орден.

Дукха ха яц моттигерча Советашка хоржамаш хинна. хIьта хIанзлехьа шиий харжархоща вIашагIкхетар даьд Людмилас.

Городе автобусаш лелара хьалаш. тикашкеи базар тIеи мах бара гIулакхаш тоадара дечох дувцаш харжархоша даьча хаттарашта жоп а душ. карарча шера ах шера городской совето. города промышленни транспортни предприятеша, гIишлошъеча организацеша наьха хьашташ кхоачашдеча сферо баьча балхах дийцар депутата. граждании письмаш. жалобаши заявленеши шиий ханнаьха къоастаяра исполкомо беш бола болх белгал а боаккхаш.

Доккхий социалистически декхараш тIайийцад Людмила Алексеевнас укх шера. Цо дош деннад шера план ханал хьалха, вай республика деза цIейш дездергдолча денга кхоачашъергья аьна. Шеко яц шиий деша да йолча депутата уж декхараш кхоачашдергхиларах.

Н. БОРИСОВ.
Гудермесски медицински инструментий завода граждански оборона штаба начальник.

ГIИРСАШ — ХАННАХЬА ХЬАЛДЕ

Советски наха хьалхашка КПСС ЦК майски Пленумо оттадаь декхараш кхоачашдеча «Чечингсельстрой» треста къахьегамхоша шоай дулхах-цIех дола гIулакх санна тIайийцад. хIана аьнча Кхачан программа толаме кхоачашъеча тхоах, хьайбаш леладу комплексаш птицефабрикаш. юрта боахама, соцкультбыта объекташ, чуIе цIеношш хьалдеш йолча гIишлошхоех, тийша да дуккхача хьале.

Треста гIишлош хьалъяра программана юкъе лоархIаме моттиг дIалоаш чуIе цIеношш, социально - культурни бытовойи гIулакхашта лаьрхIа гIирсаш хьалдара.

1981 шера керттерча даькъе доархIабир треста болхлоша чуIе цIеношш соцкультбыта гIирсаш хьалдара декхарех. Хьал а даьанс [illegible] дIадекар 10367 квадратни метр чуIе моттиг йола цIеношш, школаш хьалъяьй Ачхой-Мартанерчи района [illegible] Керта Бачарга-[illegible] 1246 моттиг йолаш, Шалинска района [illegible] [illegible] птицефабрикаши Малгобекска района «Новузикий» [illegible]

[illegible]

йола цIенош. Из декхар керттерча даькъе толаме кхоачашдеш да.

Ер шу доладеннача юкъьо деиз тресто ийч а яь чIоагIийр хьалдагIа хьалде деза гIирсаш сихагIа йистедахара тIаерзаь мероприятеш, дергдолча балхий графикаш, къастадир гIишлош материально - технически Iалашъяра дешаш. Бригадашца договораш дир уж бригади йолрида тIа а йоахарйолаш.

Юбилейни денашта — СССР кхаь 60 шу, Нохч-ГIалгIайчеи автономе 60 шу, из шиий лоIамагIа Россеи юкъейха 200 шу дизара — наггьадолхаш кертарча къахьегамхоша доккхагIдола социалистически декхараш тIайийцад чуIе цIеношш соцкультбыта гIирсаши хьалха хьалдаь дака аьнна.

[illegible]

къаьстта чIоагIа йоласиной Сунженски района Арште хьалъеш латта 320 моттиг йола школа лаьрхIача тайпара 1982 шера 1 сентябре эксплуатаце дIаллар дукха. Цу объекте хьожабаьб мел эша нахи материально-технически средствани.

IV квартале эксплуатаце дIалургда № 1 йолча шурий совхоэра шинна квартира йола 10 цIа. ерриа а лаьрхIача цар чура чуIе моттиг 2300 квадратни метр хургья. Хьалде доладаьд юха шера хьалдаь даха лоархIа дола чуIе цIеношш соцкультбыта гIирсаш. Уж да: г. Грозне хьалдеш дола мелиорацица министерства 40 квартира [illegible]

[illegible]

транспорти йохарах, къахьегам лерттIа вIаштIехьа ца бакхарах, гIишлош аьшкаботонни изделешца лерттIа Iалаш ца ярах, цхьадола гIирсаш хьалдеча метто социалистически яхь мела лелах сон дукха юкъагIдувл объекташа балхаш. Дикдаьннача гIишлош - монтажни балхашца а дукха кхоачамбоацараш да.

Уж дерriга кхоачамбоацараш тхоца доашш да, хIьта уж дIадакара оаха хидаш болх а бу.

Треста болх чIоагIа юкъбедг сантехнически балхаш деш йолча керттерча субподрядни организаце «Севкавсантехстрой» яхача треста СПМК-601. Хьалхарча квартало цу организаце «Чечингсельстрой» тресте даь суй [illegible]

хьалде. Къаьстта белгалдаккха лов сона «Знак Почета» яхача ордена кавалер, Ачхой-Мартане 18 квартирни цIенош Арште школеи хьалъеча болх беш йола нов. Борщигов Солсбик керте латтача комплексни хозрасчетни коммунистически къахьегама бригада болх. «ХIара балха дийнахьа хьадер дукхагIа хилийта» яхаи дешна а йолаш болх бу цу бригадо цу объекташа. Шиий хIара дийнахьара заданеш болх дика а беш 130 процент кхоачашдо цо. Нов. С. Борщигова бригада хьалхи латта членаши 10-ча пятилетка ударникаш да. ДоккхагIдола социалистически декхараш тIайийцад бригада — пятилетка шинна заданеш дикь шера кхоачашъе. Ачхой - Мартане 60 квартирни цIенош хьалдеча болх дика бу нов. Тушнов Рашида комплексни бригадо. Гуцеева Хабираи Iалаева Тумишаи [illegible]

[illegible]

А. МЕРТАЕВ.
«Чечингсельстрой» треста [illegible]

[illegible]

Б. АЛЕКСАНДРОВ.

Нов. А. Д. Иванькона Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота яларах дола

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума УКАЗ

Дукхача шерашка республика боахама организаце [illegible] бола болх барах, общественни вахаре хьинаре лакха лацарах, наьха дийнахьа дена шоллакъе [illegible] дувзадена Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лелла Иванько Алексей Дмитриевича — «Чеченингушснабсбыт» яхача [illegible] начальника.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель **Х. БОКОВ.**

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь **Н. ПРАВЕНЬКИЙ.**

г. Грозный.
1982 шу, 16 июль.

Нов. Н. А. Аралкина Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота яларах дола

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума УКАЗ

[illegible]

Тхьаь итт шу да Мержоев ГIалмурзийн Жабраьила механизатор волаш хьинар ца кхоаеш къахьега.

ХIаьта 1939 шера дена болх бу цо Малгобекски района «Сагопшинский» совхозе. ДукхагIйолча хана йоккхий гусенични тракторашта лехкаш хиннав Жабраьил, укх тIеххьарча йорхI шера «К-700» яхача трактора тIа болх бу.

Цхьа шу дIадахийтан Мержоева шин декхараш толаме кхоачаш ца деш. ЧIоагIа йоакхо ю цо шин ханнахьа трактора кулг тохара, дьтта хьаккара, мелъенна оатхалаш дIачIоатIъара, кхы эша технически гIулакхаш дара. Цудухьа цун вIаштIехьдоал балха норман дикка тIеххоачашъеши трактор леладара коэффициент дикха йолаш къахьега. Цул совгIа тIаьхожам лоаттабе ца бозаш дог лазаш дика чакх а доах деррига кхашкара балхаш.

Совхоза кулгалхоша доккхал а деш дукхаза Сийлен грамоташи премеши тийнай шоай дикагIволча механизатора Мержоевна. Цун наьхха тIа йоахк Ленински юбилейни «За трудовое отличие» ахен медалаш.

СУРТА ТIА: «Сагопшинский» совхоза механизатор Мержоев Жабраьил.

Тексти сурти М. ГУНОЕВА.

ПАРТИЙНИ ОРГАНИЗАЦЕШКА

ЮБИЛЕЙНИ КОМИССЕ ЗАСЕДАНИ

Парте МагIалбика горкоме Нохч - ГIалгIайчен автономе 60 шу, из шин лоIамагIа Россеца юкъеяха 200 шу дизара кийчо яра вIашагIъеллача юбилейни комиссе аргIанара заседани хилар.

Цу юбилейна накъэболхаш шоаш отталь мероприятеш чакхъяхара бокха организаторски политически болх беш я «Малгобекнефть» НГДУ (начальник нов. Орехов, парторганизаце секретарь нов. Албогачиева). УБР (начальник нов. Темираев, парторганизаце секретарь нов. Чилиев), ПМК-4 (начальник нов. Гелисханов, парторганизаце секретарь нов. Льянов) коллективаш.

Бакъда, из ала йиш яц АТП, маьхк ечa завода коллективаех. Заседане белгалдаьнкхар юбилейна хетаяь гойтара агнташ аргаьнкха тоъар уйхаза геттара тIехьа доахилга. Хьалхаргья вай АТП (директор нов. Буззуртиов, парторганизаце секретарь нов. Боков). Из декхарийла яьар укх шера хьалхарча квартале автостанцена уллув «Экономина кхом беш хила еза» яха щит оттадебакъда хIанз а из тIулакх чакхдаьнкха баьинабеи.

Цу тайнара ледерло гойта предприятеш, боахамаш, учреждениеш районе хIанз а йолаш я. Комиссе хьалийхар царьара лоацача хана гIулакх тоаделга, юбилейна хетаяь ерriга мероприятеш кхоачашъелга.

Укх нарарча шера партийни дешара ерригача формаша чулаьцавар 2 эзар совгIа саг. Царца занятеш еш хиннав 132 пропагандист. Царна юкъера белгалбаха боагIа ин. Назаров, Кузнецов, Брянцев саина йоккха опыт йолеин. Шишханов, Гагаев, Ильйкина саина къона бараши.

Парткома заседане белгалдаьнкхар, «КПСС XXVI съезо дIа ма дехьара партийни дешар дIахо эргадаькха тоадарах» болча КПСС ЦК соцамга хьежка чакхдаьнчача шера шин болх къоначa коммунистий школа тоабаь хилар. вIашагI а ехка болх беш хиннай «Коммунистически нравственностах дола ленински Iилма», «Кхомбелга — коммунистически оамал» яха керда курсаш.

Цунца цхьана, нийсденнад цхьадола кхоачамбоацараш а. Завкомо, технически дешара отдело, ВЛКСМ комитето экономически дешара школай болх лерттIа вIаштIехьбоакхалга Iалацдинзар. беррига пропагандисташ бац оттаяь творчески планаш йолаш, ерригача школашна вIаштIехь даьнкхадьш дешар лакхача идейно - теоретически боарамен коллективашта хьалхешна латтача декхарашца айхха дукзаши.

Укх а кхьдола а кхоачамбоацараш дIалихара тIаберза баь соцам тIаийцар партковo.

КХАЧАН ПРОГРАММАНА ТЕРКО ТIАЭЗАР

Укх денош парте Ленински районе идеологически дешашта болча парторганизацей секретарий заместителий аргIанара семинар хилар. Из хетаяь яр КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленума решенешта пропаганда яра. Цу хьаинъера гулбеннарашта хьалхашка доклад йир Грознени мехкдаьтта института доцента [illegible] И. Коптева.

Кхачан программе кхоачашъяра тIадерзадаь чакхдаьнча гIулакхашта идеологически Iалашо яра де йиш ргу дийнар семинаре парте райкома отделан пропаганди отдела заведующе М. М. Юсупова.

Цул тIехьагIа шоай балхи опытах лаьца къамиллаш дир [illegible] партиорганизацей секретарий [illegible] Нохч ГIалгIай [illegible] В. И. [illegible] Н. И. Садаева, [illegible].

ДЕШАРА ИТОГАШ ЯЬЙ

[illegible] 1981 — 1982 дешара шера итогаш яь.

ПАРТГРУППАШКА — ОТЧЕТАШИ ХОРЖАМАШИ

Цхьа шу мара дац СССР 50 шу дизара цIерагIча Грознени химзавода КИП цеха партгрупоргаьлла Битюцкая Татьяна Петровна хержа. ХIанз коммунисташта хьалхашка отчет луш йолча цунна цхьа шу ха IалаьматЕ сиха дIахьай вайна хете а цун къамаьлагЕ лелуэгIаш хинначар на гуш дар шоай партгрупорг дукхадолчун дуьхIаьнкхьлата, дегIаьннкхьлата.

ПартгруппагIа чуоагIа 13 коммунист. Царех дукхагIбараш инженерно - технически балхахой ба. Коллективо шиь планаши социалистически декхараши кхоачаидеча оидо дашьа юкъеяхкараш ба еле сараш С. С. Горевой, В. Б. Григорьев, Л. П. Сотникова, кхыбараш.

ДукхагIболаш коммунистий вахаре деналe шиь лушаш ба. Царна юкъе атта саг ва [illegible] а шин партийни а общественни вахарца юкъ [illegible] кхьйола поручени йолаш. Йорга болаши хан [illegible] чакхъяьл партгрупп коммунистий собранеш.

Цу дерригено бе боагIа [illegible] республикан [illegible]

[illegible]

Партгруппоргаьлла [illegible] Т. А. Битюцкая хержар.

ЦХЬАН МУГIАРЕ А ЛАТТАШ — ЛЕРХIАЧУНГА!

1982 ШЕРА ХЬАЛХАРЧА АХ ШЕРА КЪУЛБАСЕДА-КАВКАЗА ВЕЖАРАШХА ЙОЛЧА АВТОНОМНИ РЕСПУБЛИКАШТА ЮКЪЕРЧА СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ЯХЬА ИТОГАШ ЯЬЙ

1982 шера хьалхара ах шу чакхдаьннад, Къулбаседа - Кавказа автономни республикай къахьегамхоша, ерригача советски наха санна, экономически социальни дегIахара даькъе керда толамаш а доахаш белгалдаькхар из.

Шоай къахьегама низаш производствени коллективаша тIадерзадаьдар планови заданеши социалистически декхараши толаме кхоачаши тIеххоачаши дара.

Автономни республикашкарча яхье баьннача къахьегамхоша къахьегамен политически хьинар чIоагIа айдена а болаш тIайнар. Кхачан программах йола КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленума решенеш, уж дог тийна а ба 1982 шере а из кхоачашьяра дикка лакъа лоацаргхиларахи, советски халкъа исторерча дезача цIейна — СССР 60 шу дузача дезача дена кердача толамаща накъагIоргхиларахи.

ВIарчача Нохч-ГIалгIай гIишлошъеча управлене коллективо хьалдеча нах чубахага цIенoех локкха даьнъа кхоач СМУ-8 гIишлоигъерашка.

Каст-каста рапорташ тел нар нах чубоха фусамаш эксплуатаце дIаяларах. церех дукхагIъяраш ханал хьалхе а телаш. Ишта Нефтянико хьалдеш лаьтта кирпичках детта 68 квартира йола цIа а ханал хьалха хьалдьаьд.

СУРТА ТIА: отделочникий бригадир В. Сиденко а цун гIоначий Б. Хачустханова, В. Ванюшина, А. Ахтаханова, Н. Чиненко.

И. ПЛИЕВА сурт.

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

Вежарашха йолча республикай индустре къахьегамхоша хьинаре къа а хьегаш толаме кхоачаши тIеххоачаши яьй 1982 шера хьалхарча ах шера продукци маьхала яккхаеи изделей дукхагIдола тайпаш арахецарен планови заданеш.

Къаьстта чIоагIа цар йоакхо яьй вахиро дIадехаш дар — производствени потенциал дIахо дегIайоалара, ерригача торонехи кхоачамехи ма могга дикагIа пайда а ийбеш, юкъарча производства эффективности хьаеча продукие дикали лакхъяра, боахама механизм эргалкхара.

Хьалхарча ах шера итогаша хьахьокхаш ма хиллара яхье яьннача республикай индустре къахьегамхоша ханал хьалха кхоачашъяьй продукци маьхала яккхара ах шера план, планал совгIа даьхенна миллионаш сомий маьха продукци а луш.

Доккхий къахьегама толамаш даьхар Нохч-ГIалгIайчен мехкдаьттахоша а. Цар планал совгIа даьккхад 76 эзар тонн мехкдаьттеи 57 миллион кубически метр гази. Цар доагIаш дола дакъа лаьцад республика доагора-энергетически балансе.

Нохч - ГIалгIайчен мехкдаьттахоша дикка тIеххоачашдаьд мехкдаьттеи гази яккхара шоаш тIаийца хиина социалистически декхараш.

Электроэнерги, ацетон, фенол, этилови синтетически спирт, полиэтилен, мехкдаьттахиме продукие кхьдола тайпаш, тракторни прицепаш, радиоприемникаш, кIир, етта кирпишк, швейни изделеш, кога гIирс, кхачан промышленноста цхьайола продукташ арахецара ах шера программа толаме кхоачашъ тIеххоачаши яьй.

Дагестански, Черсий Балкхарой, Къулбаседа - ХIирий АССР индустре болхлой чота тIа кIезига яц планал совгIа яьккха электроэнерги, металл, арахийца продукци, машинаш, оборудовани.

Юкъарча производства эффективность лакхъяра, къахьегама дисциплина чIоагIъяра, йовш йола балха ха кIезигъяра, технически кердадараш производствана юкъеккхахьара, доагора-энергетически материальни ресурсаш кхолра даьнье производствени коллективана Iоаль опыт кIезига яц. Цу дерригие а дикагIа хилийтар экономически хьокхамаш.

Автономни республикай дукхача промышленни предприятей коллективаша 1982 шера хьалхарча ах шера бIубенеи боагIача боарамагIен къахьегарах хIара бетта планаши шоай социалистически декхараши толаме кхоачаши тIеххоачаши деш хьабоагIача цар чурча торонех бозза пайда ийбарах дукхагIа хилийтай арахецаи продукци.

Беттагара беттага дукхагIа хул нормативно цIена продукци ара а хецаш, кердача хьалашка болх беш йола предприятеш, хIаьта цу предприятей хьокхамаш дикка лакхагIа а да кердача хьалашка а ца йоалаш болх беш йолча предприятеIчарех.

Белгалдаккха дезаш да кердача хьалашка яьнна болх беш йолча предприятешко арахеца продукци дикагIа хилийтара дукхагIа йоакхо еш хилар.

Нохч ГIалгIайчеерча «Союзавтоматстром» ВНИИ опытно - экспериментальни, «Красный молот», «Автоспецоборудование» яхача опытно - экспериментальни заводашка, кхыча предприятешка ерригача арахецача продукцех, аьлча машинех, приборех, изделеех ахаш совгIа яраш пачхаьлихен дикаля Знак йолаш я.

Лакха дикал йолаш продукци арахецаш хиларца йоаза я Дагестански, Черсий-Балкхарой, Къулбаседа ХIирий АССР-ра дукха йола коллективаш. Цхьабокъда, хьалхарча ах шера итогаша хьахьокхаш ма хиллара кIезига яц хIанз а тIехьа социалистически декхараш меттел планови заданеш кхоачаш ца еш тIехьаюсаш йола коллективаш а.

Индустре къахьегамхой декхар да шоллагIча ах шера производства къаьсткъаьстача участнишка тIехьабусалга дIадаккхар. хьалхарча ах шера ара ца хецаш йиса продукци юхаметтаоттаяр, цхьайтталлагIча пятилетка шоллагIча шера дерригача хьокхамий планови заданеши тIаийца декхараши толаме кхоачаш а деш. вай халкъа исторе дезача цIейна сийлена накъабахар.

1982 шера хьалхарча ах шера промышленносто план кхоачашъяр (проценташца)

	Нохч-ГIалгIай АССР	Къулбаседа-ХIирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
Продукци маьхала яккхара план кхоачашъяр	100,4	102,0	102,7	101,8
Товарни продукци соахка укх хана хинначул дегIаяр	90,0	101,2	105,4	105,0
Къахьегама оасарле лакхъяра план кхоачашъяр	99,2	103,7	100,1	102,4
Промышленни предприятеш	134	141	121	104
Царех продукци маьхала яккхара планаш кхоачаш ца яьраш	4	1	7	4

ЮРТА БОАХАМ

Автономни республикай къахьегамхой дIаболабеннаб КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленуме чIоагIъяь йола Кхачан программа кхоачашъе.

ХIара боахаме, бригаде, ферме кийч я еш, чIоагIъеш я IалаьматЕ йоккха программа практически кхоачашъяра тIерзаяь йола мероприятеш. ХIана колхозий кхаьнкара гурахьа дийна лоат чуэцаш латт.

Хьал мел кхедаь лоат ца лойташ чу а эцаш, пачхьалкхенга из дохкара тIаийца декхараш кхоачашлар ахархой лоархIамегIа дола декхар да.

Юкъарча доахаша эшаш дола доакъар кийчдеш ла. ХьатIалоагIача IаьнгIара доахан дахара мел эша доакъар Iалашлара дика хьалаш да ерригача республикай боахамашка.

ДIадахача IаьнгIара доахан доахача хана дукха халойаш ла йийзар хьайбаш леладерий, из Iеткъар дулх, шура лакхара, хьайбай продуктивноста. Нохч - ГIалгIайчен, Къулбаседа - ХIирийчен, Дагестански АССР дукхача боахамашка кIезигагIа хилар даьккха дулх, шура, пачхьалкхенга уж продукташ йохкора план а кхоачашъяьлац.

Фермай берригача болхлоша тIехьатетта йиш а йоацаш хьалхашка латташ дола декхар да шоллагIча ах шера хьайбай боахамера тIехьадусалга дIадаккхари юрта боахама еррига продукташ пачхьалкхенга йохкара планови заданеши тIаийца декхараши толаме кхоачашдари.

Кхачан программа кхоачашъеча лоацаш дола доккха дакъа хургда цунах.

1982 шера хьалхарча ах шера колхозашкеи совхозашкеи хьайбай продукци лакхар (проценташца)

	Нохч-ГIалгIай АССР	Къулбаседа-ХIирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
Соахка укх хана даьккхачунца нийсдича даьккха дулх	73	84,2	107	92
Соахка укх хана даьккхачунца нийсдича ерriга даьккха шура	91	98,6	101,0	92
ХIара кхоабуча IаттагIара даьккха шура.	858	1154	1171	914
Соахка укх хана хьагулдаьрашца нийсдича хьагулдаь фуаш	98	98,1	86,0	100,8

1982 шера хьалхарча ах шера хьайбай продукташ кийчъяра план кхоачашъяр. (проценташца)

	Нохч-ГIалгIай АССР	Къулбаседа-ХIирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
Доахани коа тIара оалхазараши	62	86	106	101
шура	83	100	100,3	93
фуаш	100,6	102	105	103
Соахка укх хана хинначунца нийсбича хьайбай продукци кийчъяра боарам				
Доахани коа тIара оалхазараши	61	86	104	89
шура	90	101	101	84
фуаш	102	105	105	104

КАПИТАЛЬНИ ГIИШЛОШЪЯР

Подрядни гIишлон организацей коллективашна укх шера кхоачашде дезаш дукха балхаш да производствени, культурно - бытовой объекташ эксплуатаце дIаллара.

Хьалхарча ах шера дукхача подрядни гIишлон организацешна гIишлон хьалъеча дукхагIа балхаш лаьл.

Вай республике капитальни вложеней боарам 1981 шера хьалхарча ах шера хинначул 8 процент дукхагIа ба.

Лоалахарча республикашна а кIезига яц гIишлон балхий боарам дегIабоалабаь йола подрядни организацеш. Кхачан программо хьалхаш ба оттадеча декхарашка хьежа гIишлонхоша чIоагIа йоакхо еш да юрташка социально - культурни объекташ хьалъяр.

Цхьабакъда, 1982 шера хьалхарча ах шера дукхача хьокхамий планови заданеш кхоачаш ца еш йисай. Ерригача республикашка бизза пайда ийцабац капитальни вложеней лимитех, кхоачашьяьц гIишлон хьалъеча къахьегама оасарле лакхъяра планаш, цу лоархIамеча хьокхамах тийша да гIишлош хьалъяра эффективность лакхъяла а.

Массаза санна цIаш хьалъяь а пладехьа дукхача объекташка дIа-хьа хьежаю средствашь. планигIа лаьрхIача боарамагIа нерттера фондаш болх бе йоалаийтац. наха чубаха цIенош эксплуатаце дIа а ца луш, дукхача подрядни организацешта декхар тIадисад. Боахама механизм эргалкхарца бувзабенна бола шоай болх тоабелга мела леладу дукхача гIишлон организацеша. кIезига яц кхоачамбоацараш а долаш дIателлаш йола объекташ.

ЛоархIаме да дерригача халкъа цIей, СССР 60 шу дизар хIара подрядни гIишлон организаце коллективо мел оттаяь заданеш толаме кхоачаши тIеххоачаши еш белгалдаккхар.

1982 шера хьалхарча ах шера капитальни гIишлош хьалъяра план кхоачашъяр (проценташца)

	Нохч-ГIалгIай АССР	Къулбаседа-ХIирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
Пачхаьлкхен капитальни вложеней лимитех пайда эцар	88	85,3	91	90
Соахка укх хана хинначунца нийсдича	108	91,4	94	93
Ер шу доладелча дена шоай низаца подрядни балхаш дара план кхоачашъяр	105	97,5	98,0	95
Наха чубаха цIеноа эксплуатаце дIадалара план кхоачашъяр	101	87,7	89,0	88
Соахка укх ханаца нийсдича	89	95,1	65	90
ГIишлош хьалъеча къахьегама оасарле лакхъяра план кхоачашъяр	97	85,1	98,4	91
Соахка укх ханаца нийсдича	100,5	97,7	103,3	114

ТОРГОВЛИ

Автономни республикай торговле болхлоша промышленни кхачани товараш городашка а юрташка а дохкара болх тоабара тIадатийта низаш кIезига дац. ХIаьта а из дакъа дегIадоалалеча цIенхашттара кхоачамбоацараш нийслу.

Автономни республикай торгуюши организацеша кхоачашъяьлац товарооборота ах шера план, цу дакъе розничи товарооборота яр а йолаш.

Ерригача автономни республикай юкъарча кхачан предприятей коллективаша толаме кхоачаши тIеххоачаши яьй ах шера программа.

1982 шера шоллагIча ах шера торговле болхлоша юха меттаттабе беза кхоачаш ца беш биса товарооборота боарам, кхоачашъе еза шера плани тIаийца декхараши. бахача наха культурни гIулакхаш делга цIенхаштта лакхде деза.

1982 шера хьалхарча ах шера товарооборота план кхоачашъяр (проценташца)

	Нохч-ГIалгIай АССР	Къулбаседа-ХIирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
Пачхаьлкхени кооперативни торговле розничи товарооборота план кхоачашъяр — ерriга а цу даькъе:	99,0	99,0	99,0	99,9
розничи товарооборот	98	98,7	98	99,6
юкъарча кхачан товарооборот	101	100,7	102	103,2

БЫТА СЛУЖБА

Нохч - ГIалгIайи Къулбаседа-ХIирийи АССР быта служба болхлоша кхоачашъяьлац бахача наха бытовой гIулакхаш дара ах шера программа.

Цхьабакъда, ерriга автономни республикашка соахка ах шера даьред дукхагIа даьл бытовой гIулакхаш. хIаьта юрташка бахача наха бытовой гIулакхаш делга дукха дегIаденад Нохч - ГIалгIайи Дагестански АССР.

Быта служба болхлоша къаьстта чIоагIа йоакхо е эзаш дер да шин ханнахьа лиэн наха заказаш кхоачашдела.

Къулбаседа ХIирий АССР Правобережни районерча Гетоева [illegible] ... Мариин (сурта тIа). 10 классе чакхъяьнначулца [illegible] шоай [illegible] хьегайча фермe.

Ф. МАМОНТОВА сурт.

Черсий - Балкхарой [illegible] фестивалий лауреат я. СУРТА ТIА: [illegible]

Р. [illegible] С. МАЙСТЕРМАН[illegible] сурт.

ЦХЬАККХА САГ ВИЦВЕННАВАЦ,
ЦХЬАККХА ХIАМА ДИЦДЕННАДАЦ

ЮВСАПА ТIЕМА НИКЪ

... 1943 шера ноябрь бутт бар иа. Бухь билла малхбузенгахьа бодар советски бIу, дукха ела. Даьхе немецко-фашистски гIаьрдоех мукъа а йоахаш, Днепрах дехьабовла а гор. Киев мукъаяккха а кийчлуш бар 1-ча Украински фронта тIемахой. ХIама тохара ниiсагIа бола лостам харжаран лепаш кIелиигагIа хилийтаран Днепра аьтта oагIоu топографически карташ эшар. Уж оттаделга тIадиллар тIема - топографически дешашта штаба начальника заместитель волча Гантемиров Ювсапа.

Баьзеча бийсанна Ювсапи цун гIончийн тIа я болаш дола лодия аьтта оагIорахьарча берзатахьа доладелар. Хадданза ракеташ кхуеcаш хиннача моастагIчоа хоелар группа. Етта йолайир минометаши пулеметаши. Цхьабаьнда, гонза кIелхара ювла харах маьрша дехьа а аьнна, рельефии карташ оттадара аьттув бола минут хьатIаоттарга хьежаш дIахьулаелар из. Массехк дийнахьа деррига хьинар тIадахийтан нхерамен болх бе бийзар цу гIулакха. ХIаьта а, задани кхоачашйир: етта а дах комаидованега ханияхьа дIаделар карташ. Уж Iомадаь даьннавул тIехьагIа лаьрхIар, юххьанцара варнавт хийна а хийца, наступлени къулбехьенгахьара ца а еш къулбаседенгахьара е.

Сайрийна, холургбоаиаш геттара дика хьула а бенна, понтонии тIеьш а тохкаш хих дехьабуала болабелар бIу. Цу тайпара ши тIий тиллаIар: къулбехьенгахьарчу тIа гIолла еза-йоккхий танкаш йолхар, къулбаседенгахьарчу тIа гIолла — ййта тIема техникен бIуи. Дехьа йоалаш ши ди даьнначул тIехьагIа, къулбаседенгахьара город Киевна наступлени йолайир Б. Хмельницке цIерагIча 6-ча Краснознамении танкови корпусо. Цу тайпара маькара маневр дата ца хиина моастагIа, лоадам боццаш дукхьале а ль, тIехьашка ваьлар, городи Iалаьмате дукха тIема техникен кIал а йита. Цо бакъдора хIама тохара лостам нийса хержа хилар...

Ер я Сийлахь - боккхача Даймехка тIема ветерана Гантемиров Султана Ювсапа тIема наькъашара цхьа эпизод. ХIаьта тIем тIа вахалехьа алхха маьршача квалификацех болх беш воаллаш саг ма варий из...

Юртарча ворхI шера школе деша вагIаш я тIехьа гIишлонхо хила безам болаш а лаьрхIа вар из. Цудухьа, из йисте ма яьккхинге а, Грозненски механаьтта институтерча рабфаке деша вахар Ювсап. Из чакхъяккхачул тIехьагIа, ираза аьттув баргбенар - хьогI аьнна, Ленинграде вахар из гIишлонхой институте деша отта. 1935 шера дар из. ЕрригIа экзаменаш дIаенначул тIехьагIа юхе йисачох — сочиненех чакхвоалаваланзар. ЧIоагIа гIайгIане вахa а волаш, цхьанна хIамянга догдоахилга йоаццаш, тIеххьара собеседовани еш вар из ректорате. Приемни комиссе председателa, къахеташ Ювсапа бIаргa a хьежа, аьлар:

— Халахете а, дIаэцаргволаш-м ваш: сочинени во язъяй.

— Мичара ва хьо? — хьаттIар Ювсапага ректора, кIирвенна цунна бIара а хьежа.

— Кавказера. Нохч-ГIалгIайчура. Нохчо ва со. — жоп делар Ювсапа вIаштаваха а волаш.

ОЧЕРК

— ХIаьта хIанз Iа, коллега, алал сога, — йист хилар ректор комиссе председательга, — дукха бий шун кагий нах Нохч - ГIалгIайчура деша баьхна?

— Е цаI ва-их, — жоп делар председатела.

— Из юкъера ваккха воалл хьо? Из цаI чакхвалийтача мегаргвацар-теш?

— Комисси ше а яр цун уйла еш-м. Вож предметаш дика дIа ма деннадий цо.

— Из кхы а дикагIа ма лий тIаккха. ХIаьта эрсий мотт-м цо Iомабергба хьона, — аьлар юххера а профессора. — Полле эIашига саг дакяте ваха дIакийчле хьо.

ГIадваха араваьлар Ювсап. Цу наха шийна даь гIулакх цIаккха а дицдалийтадац Ювсапа. Ше из деша дIаоцийтарах гIалат валанзар ректор: 1940 шера геттара дика чакхъяьккхар Ювсапа институт, инженера-гIишлончохуй диплом хьа а эцаш. Кхоачаш хилар цунна дагалаьттар. «ХIана болх дIаболабе бела. Къамаргага кхаччалца да Даьхен гIулакхаш», — яхаш уйла йора цо Нохч - ГIалгIайчу хьалваха кийчлуш ше воаллаш.

Цхьабакъда, ЦIеча Эскаре гIулакх де ваха веза хи хьатIаэттар. Август бетта вар из цун мугIарашта юкъе.

Гантемиров Ювсапа эскарера гIулакх г. Ораниенбауме (хIанз — г. Ломоносов) машиниаькъа полке дIадоладелар. Цхьа бутт баьннача гIолла полк Йольше хьожайир цигара машиннаькъаш тоаде. Цига 1941 шера январь бетта кхаччалца болх баьчул тIехьагIа инженерийгIишлонхой, машинпаькъахой, связистий группаца цхьана гор. Гатчинерча керда вIашагIъеллача подразделенех — лаьтан тIа йолча хана самолеташта гIулакх доча командах дIатехар из. ТIом болалуш цига вар из.

— 1941 шера 22 июне дикъ а даьнна пхелагIча сахьата, — дагадоагIар дуиц Ю. Гантемирова, — боевой тревога а ль гIоаттайир тха команда. Цигара хезар тхона уж унзара дешаш: «ТIом хьайнаб!» 27 июне Ладожски Iана юххерча тIема позице вехар со — прожекторни станце начальник. Са декхар дар Волховски фронта бийсанна лела бомбардировщикаш гIоаттача хана царна нхерам тIа ца кховчийтилга.

Ишта дIаболабелар Гантемиров Ювсапа — машара професси йолаш хиннача сага тIема никъ. 1943 шера марте кхаччалца, Телавски пехотни училище деша хьожавалица йолча хана Волховски Ленинградски фронташка фашисташца латаш хилар из. Цига ше дешаш воллаше а тIема топографи хьехар цо курсанташта. Училища йистельккхачул тIехьагIа 6-ча гвардейски танкови корпусе хьожавир Султана Ювсап — гIема - топографически дешашта штаба начальника заместителалли.

1-ча Украински фронтаца хиина из корпус малхбузенгахьа йодар Курски дуге, Суме, Прилуке, Пирятине. Букрински плацдарме гIолла Днестрахи. Киевехи чакхъаьнна, немецко-фашистски гIаьрахоех вай хьамсара лаьтта Iоцiен а деш.

Киев мукъаьлккхачул тIехьагIа вIалла са а ца доаккхийташ лаьхнар фашисташ 6-ча гвардейски корпусо г. Фастовга кхаччалца. Из хьа а яьккха Сийлахьбоккхача Октябра цIейна совгIат дe лаьрхIа бар вай танкисташ, г. Фастов йоаккхача хана чIоагIа контузи яьй Ю. Гантемировна. Из унх тайпара нийседеннад.

ХIара наступлени а ль, фронт латта моттиг хуаца массаза лу топограф декхарийла ва цу моттигий карташ уиттаде я эскара штабе уж дIачутела а. Из болх беш вар Ювсап Фастов мукъаьлккхачул тIехьагIа. ТIера дIакъайла йола цун машин машинпаькъа станцена таьна йоаццаш цхьан боалий беша латтар. КъайлагIарча топографически картел совгIа цу тIа яр корпуса байрах а. Цудухьа машин лорас виъ автоматчик венновар. ХIара машин мел сецача моттиге цар шоашта лаьттах кIоаргаш йоахар, нагахьа санна бомбаш етта йолалой чулачкъар духьа.

Наступлени дика йодаш хиларах гIадвахача Ювсапа сихха уиттадора карташ, уйла тIаяхийта воаллача цунна хеза дацар цIерIа тохаш: «Воздух!» ГIаьметта баьхка фашисташ бар уж Фастовна бомбаш етта юха тIабоагIа. Бомбаш лелха йолаелча мора сакхенэар цун.

— Цул тIехьагIа хиннар сона дагадагIац, хIана аьлча со веррига а лаьтта тIатеха IокIалвихьавар, — лхаш дуиц Ю. Гантемирова.

Госпитале уллаш массехк ди лаьккхачул тIехьагIа Ю. Гантемиров корпуса штабе юха а ваха, царца цхьана лакъа лоацаш хиинав городаш Тернополи Львови мукъайоаккхаш. Цу хана цкъа корпуса командира кхайка тIа я вига аьннад цунга:

— ХIана цхьаккха шо яц вай коталонца тIом чакхбаргболгах. ТIом — селтий гIулакх, хIаьта инженераш-гIишлонхой тIем тIарчул кIелоигагIа эшац хIанз тыле а. Цудухьа хьо тыле дIавахийта лаьрхIад оаха, нов. Гантемиров.

— Нагахьа санна со цига дукхагIа эш аьнна шоана хете, со кийча ва, — жоп деннад Ювсапа. — Вешта, кулгаша а чIоагIа сатессад маьршача балхага...

Ивановски облисполкома чурча гIулакхий управлене гIишлон отдела керттерча инженералла болх беш хиинав из. Маьршеи цу хана чIоагIа эшаши дола гIирсаш хьалдайташ хиинав из г. Иванове а, г. Джамбуле а, г. Алма-Ате а, юххера а, город Фрунзе «Киргизгипросельстрой» яхача института проекта керттера инженер а хиина дIаотталиа йолча хана.

Укх тIеххьарча шерашка Гантемиров Султана Ювсапа болх баьб «Гипрогрознефть» яхача институте, «СевКавНИИНефть» яхача института группа кулгалхо волаш. ХIанз лаIа хьакъ а долаш салоIаш ва тIемеи къахьегамеи ветеран Ю. Гантемиров. Хьинаре дакъа лоаш цо республика кагирхошта тIема патриотически хьехам луча.

А. КУСАЕВ.

БОАХАМА РАСЧЕТ—ХIАРА ПРОИЗВОДСТВЕННИ УЧАСТКЕ

Завода чура боахама расчет эргайоахаш тоавра дехкар хьалхашка а оттадаь, оаха терналъю укх тайпара йола вIаши юкъаеша аспекташ: боахама политика хьоххамы хьисапера хозрасчети общества доалахьенцара гIулакхаши, материальни ресурсех, къахьегамах пайда ийбара гIулакхаш коммунистически хьисапе леладергдолаш кхетам балара йолча школи хьисапера боахама расчети.

Боахама расчета чуйоагIача отношеней система чутIа-тIа чIоагIагIа гучаюал из нах хIачан кхомбе Iочабара. болх дилла и дIадодир ма хулла кIелигагIен хьахулар ма хулла дукхагIеч хургдолаш хилийтара декхар нхоачашдара тIаберзабара школи хилара йола белгало. Масала, оаха йизза юкъейихьай продукци дефект йоацаш дIаялара хьакъехьара саратовски машинаш ерий хьалха латта опыт, цо йиш хилийтай брак шерагара шерага кIезигье, арахеив тIехдикача категорех йола продукци тIеххьарча кхаь шера кхоза совъякхя, производстви къахьегами вIаштIехьбоаккхилга тоаде.

Прогрессиви нормативаш уиттаяри юкъенхахьари къахьегама овсарле лакхъяра резерваш лахарал царех пайда ийбарон беча планови балха баля я. Боахама расчет юкъейоалаяра процессе къаьстта теркам тIаухийт оаха персонала дукхален цун къахьегамах лучуни нормативаш ийса хилийтара.

Уж юкъейоалае доладеннача хана технически нийса хилар гуш долча къахьегама нормашта чуола алхха 60 процент бола болхлой мара бацар заводе.

ЛаьрххIа анализ е йийлар производства ерригача участкашка балха ханах пайда иишта ийбу хьожаш, йоаза йийлар техника торонаш. Ерригача цехашка хьайир цу гIулакха йола нормироване общественни бюрош. Цар шеррача фронтагIа йир балха дена фотографировани, хронометражи зенаш даьхар. ХIара балха моттиге практически кхаьнел кIезигагIа йоацаш йора балха дена фотографировани. ЛаьрххIа довза доладелар ерригача коллектива балха технико-экономически хьокхамаш. Къахьегамеи алапен отдело, Iоаьлча материалех пайда а ийбеш, юкъара дерзадора уж, хIаьта къахьегам вIаштIехьбоаккхилгеи цунна нормирована елгеи тоадара тIаерзаяь хьадда йола рекомендацеш а йора.

ХIанз укх сахьате технически нийса хилар гуш йолча нормаша чулаьча ба 80 процент совгIа бола завода болхлой. ЧIоагIа лоархIаме да, прогрессиви нормативаш уиттадра а уж чуйоалапра а юкъе болхлоша — производства новатораша дакъа лацар белгалдаккха йиш йолаш хилар.

ХIанз укх сахьате геттара керда функци а цунца цхьан производствина чурча планировани боахама расчети органически дакъа а хиина дIааттай болхлой шо-шоай бригади шера а пхе шера а йола планаш.

Болхлой шо-шоай (бригадин) планаш я хIара болхлочун индивидуальни йоронаш теркалъеш, задания цIенхаштта индивидуализаци яр чулоацаш, балха хана индивидуальни баланс теркалъеш йола балха моттигашка планировани яра чIоагIагIа эффективни метод.

Болхлой шо-шоай (бригадин) планаш я, цунна тха опыто тешал дечча бесса, предприяте дукхал луча плана лоархIаме кIийле, производствана чура резерваш гучаяхарги царех пайда ийбарен, къахьегамхой творчески кьинар айдара, чура боахама расчет чIоагIъяра, шера планаш уиттаеш «лохера хьал» планировани елга Iалашдара действени средство.

Цехий планашка эггара лоархIамегIа да производствени программа натурально-хIамаех латта чулоацам гойташ дола хьокхамаш. Бокъонца оттаяь я хIара изделе (изделе лаькъа), цIи, из мел арахецаргья, халкъа боахам цу тайпарча продукцеца хаьддача хана Iалашбанза барг ца хилар а ховш. Шерра йоаржаль номенклатурни план хилаяза аргйоацаш я производствени процессаш технологически документацеца Iалашъяра, производствени низалех пайда ийбара, къахьегама процессашта нормировани яра, производство хаштахьа материалашца Iалашъяра, и, кх. дI.

Подразделеней балха мах белга, хIаьта иштта инженерно-технически балхахошта премеш телга чакхдоаних ерригача номенклатурах йола заданеш кхоачашъяр теркал а деш.

ТIеххьарча массехк шера оаха юкъенхувл производства ритмичность хьагойташ дола хьокхамаш, хIаьта цехий управленчески персоналаш инженерно-технически балхахоштеи премировани яра системацара цу хьокхамии бувзам Iалаш а баьб. Уж хьокхамаш теркалду подразделенешта юкъе яьржача социалистически яхьа итогаш еш а.

ТIеххьарча шерашка хьалха латтача бригадий, участкайи цехийи коллективай инициативагIа хьа а хиинад, шерра, хьал а лаьцад эффективности динали лаккхъра льржача яхьа боахама расчети методаш юкъейоалаелга. ЧIоагIа новнъостал дир цу гIулакха къахьегамхой массови экономически образовани дегIаахаро, болхлоша экономически знаней кIийленаш Iомалро, производствана доалдара юкъе хьинаре дакъа лоацаш царех пайда ийбаро.

Парте XXVI съезда КПСС ЦК лъча Отчетни доклада тIа хIанзарча этопе советски экономика дегIаахара эггара лоархIамегIарча проблемашта юкъе цIи льнкхай экономикана довл делга тоадара гIулакха. Из проблема къоастаяра тIадерзадаь да тха коллектива керттера низаш.

М. ЗУРАБОВ,
Ахриев ГIапура цIерагIча «Электроинструмент» яхача Назрановски завода директор.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Алюмини даккхара эшаш йола бокситаш яхара Европе хьалхара ярх моттиг дIалоац халкъа Венгре. ХIара шера республика горнякаша 3 миллион тонн гаргга бокситаш йоах. Советско-венгерски цхьаца гIулакхаш лелалара программага хьежжа цу маьхеча бийдала дикка доккха дакъа СССР-е обработка еш да, кийча метал ВНР дIаухийт.

СУРТА ТIА: Ихаркутера (Веспрем область) бокситови карьер.

МТИ — ТАСС сурт.

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

ВАШИНГТОНА ХЬАЛХАДАЬККХАР

Дерригача дунен массови информацие средствашa, боьлаш болча пачхьалкхен, политически, общественни делтелашта юкъе чIоагIа айдаь дуппаш да Ливанера хьал чIоагIа ирлалара дувладенна КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совети Президиума Председатела Л. И. Брежнева США президентага Р. Рейганага даь кхайкарал. Цхьанхха а бехктохаме пачхьалкхен детель, лаьттан тIара дика уйла йола цхьа саг наравильски гIаьрахой кулгех бовш латтарий тIахьехамца хьашт доацаш хила йиш яц аьнна советски кулгалхочо аьнна дешаш ца доаладеш цхьаккха а газета дале тамаш я.

Кхайкарал лоархI массе а моттигашка Советски Союза машар безара арахьра политика, империализмана духьала, къам ший лоIамагIа ший гIулакхаш леладара тIехьа халкъаша лоаттабеча къовсамцара СССР солидарность кердача тайпара тъахьоккхаш дола хIама санна. Цунна цхьана из кхайкарал тIаийцад Ливански лаьтта валари Iаталаи тIаоттадаь хьувзача Израила гIо деш йолча вIашагIкхийттача Штаташта цIенхаштта хьалхадаьккха хIама санна, агрессор хьаллацара Ливане американски форла пехота яхийтара духьала долаш хьалхадаьккха хIама санна.

Къаьстта чIоагIа багадаха дуна кхайкарал IарбиЙ дунен гIа. Л. И. Брежнева юцаш йола советски кулгалхой бехктохамеча поиие, аьнна Палестински организацие ИК члена Фатх Абу Айяда, цIаьхха а бакъду СССР — паргIато, суверенитет, шийн лоIаме хилара тIехьа къовсам лоаттабеча дерригача халкъий тешаме доттагIа хилар. Палестина мукъалкхара организацеи ливански къаман-патриотически низии оагIув чIоагIа хьаллаьца латт из, хIаьта из оаха лоаттабеча къовсама юкъе боккха доархIам болаш хIама а да. Сирийски «Альбааса» белгалдоах ГаргарчаМалхбоалера проблема къоастаяра диаметрально вIашдухьала долаш СССР-ои США-еи леладу гIулакхаш. «Гаргарча Малхбоалера кризис айдара бола кхерам юхатохара Советски Союзи низаш тIадерзальча хана США Iеьдалаша шоашта мел могар ду лаьттан шарра цу районера кхохкам михьара дIаккхара», — яаду цу газето.

Дунен непанолоно белгалдоаннх. Ливане вIалла и ца хелача тайпар дуламаш деш, палестинайи физически бовааь дIабахара политика лелаеи израильски оккупанташ йола чIоагIа критически моменте эттача хана Г. Рейганга кхайкарал даь хилар Шеко йоацаш да Ливана [illegible] дара IехьарчIа къо... общественность [illegible]

[illegible]

Цунна тешал ду английски консерваторий милитаристски никъ баьъбеш долча Лондоне кепатеха арадаьккхача оборона дешашта долча кIайча книжка. Цу документа тIа белгалдаь за 1 апреле доладенначча 1982-83 финансови шера тIема бюджет 14 миллиард фунт стерлингел тIехьо а лаш хургья аьнна. Бакъда, из а деррига а дац. Оборона министра Дж. Нотта парламенте ма аллара, цу белгалдаьчоа IотIакхетаргья Фолклендски (Мальвински) гIайренаш бахьан долаш Аргентинаца конфликт хиннача Къулбехьен Атлантике нил бола британски тIема-форла группировка яхийтарах хиина зе юхаметтоттадара, архипелага «кхерамзле Iалашъяра», хIаьта иштта тIом болча хана дайнараш метта Англе керда кемаш, самолеташ, вертолеташ хьаяра кхоачам хилла йола средствaш. Хьалхха гIa а даьча лоархIамех карарча финансови шера тIема бюджета из «IотIакхетар» 300 миллион фунтал кIезигагIа хургдац. Парламента депутата, лейбористски парте кулгалдеча органа члена Д. Дэвиса яхачох, мехка тIема кийчонга дIадохийтар фактически лаьрхIача 15 миллиард фунтага кхоачаш лакхлургда.

Тори правительство къайлаххухьаш яц Фолклендски кризис хиначул тIехьагIара мехка тIема политика хьакъехьара хьадда «выводаш» хIаначул тIехьагIа е ешш хилар. ХIанзле а гуш да дуцаргдар ядерни дар санна моллагIа дола наступательни терз а бокхача боарие дукхагIа хилийтара хьаьвехьа хургдолга. ДIахкхайкадаьл правительства хIанзлехьа а керда фрегат, «Харриер» яха самолеташ, «Си Кинг» яха вертолеташ, кьиноло тIема техника хьае аьнна заказаш даьд аьнна.

Цунна тешал деш я «Трайдент» яхача американска ядерни ракеташца Англе хиш кIалхара флот кийчдара 3.3 за дукхача хана лаьрхIа программа. КIайча книжка тIа ядаьчо хьахьокхаш ма хиллара, из программа кхоачашъярга дIайохийтаргья 7,5 миллиард, хIаьта обзарвателаши лерхIачох, 10 миллиардел кIезигагIа йоаццаш фунташ.

Кхы а къаьстагIа хьалучадоал Фолклендски (Мальвински) гIайренаш тIара неоколониалистски авантюра Вашингтона фарватере йолча М. Тэтчера консервативни правительства агрессиви политика — [illegible]

[illegible]

США: ХАЛОНАШ ДУКХАГIА ХУЛАШ ЙОАГIА

Шин кIирагIа каникулаш хинначул тIехьагIа шин болх юхадIаболабаьб американски конгрессо. Дукха хIамаш дага доахкаш оа мехка ерригача штаташкара Вашингтоне гулбенна американски законодателаш. АргIанара конгресса сесси болх беш хургья Р. Рейгана администрацие мехка тIаоттаьль кIоарга экономически кризис хилара хьале. Производствени мощностех 70 процент ярех мара пайда эцац, хьабе болх боацарий эскар 10 миллион сагал тIехдоалаш дукха да, дегIадоагIа хIамай маьхаш, администраце бехкагIа чIоагIа халача хьала тIа кхаьчаб къахьегаш бола дукха нах.

Кхы а чIоагIагIа американцашка сагото яйташ хIама да иштта республикански правительства уйла ца еш лелаю арахьара политика рейгановски администраце герзаш Iоаделга сихдаьд, дунен халкъашта юкъера кхатхам михьара боах. ТIема кийчонга дIайохийта ассигнованеш космически хьисапе сила дегIаккхувл, цу дакъе Америке бахача дукхагIболча наха чIоагIа ошаш йола социально-экономически программаш кIезигъяра чоагIа а.

КаникулагIа дIалхалехьа конгрессо могаьяй федеральни бюджета дефицит 100 миллиард доллар хилийтеш социальни программашта йола ассигнованеш дIахо кIезигъен лаьрхIа 1982 - 83 финансови шера йола бюджетни резолюци. Цхьабакъда, хьатIадоагIача финансови шера Пентагона хьожаеш йола 263 миллиард доллар боарам бола рекордни ассигнованеш меттахьа ца йоаллаюс.

Дега тоам беш йоаца республиканцаша цхьан шера ах шерен доалдара [illegible] Филадельфе демократически парте къаман конференце делегаташ. [illegible] ... [illegible] Рейгана [illegible] га. Из оахьи [illegible] дьаккхад США конгресса [illegible] вала [illegible] Р. О [illegible] мехка экономике хIама эттa хьал 30-ча шерашка «йоккха депрессия» хиннача хана дола эггара [illegible] кризис я ца аьлча, кхы яа хIама долаш [illegible] Кхо миллион бола американцаш дагадохийтар цо, хьабе болх боацаш боал [illegible] администраци [illegible] керте эттачул тIехьагIа. [illegible] ... дукха лаьтт промышленни предприятеш, кхайлуш бохаш латт фермераш.

ЧIоагIагIа талаш йоагIа налогови пресс. Аьлча кхоачам ба, США конгрессо 1983 шера 21 миллиард доллар налогаш тIатохара хьакъехьара доаш дувца дезаш дола.

ЧIоагIа [illegible] кхардахьа лаьрхIар Рейгана администрацие чура политика [illegible] Iаьрка цIона [illegible] прогресса [illegible] йолча къаман Ассоциаце [illegible] нителни директора Бенджамин Хукса. Американски [illegible]

[illegible]

МАЬЛХА ЭЛЕКТРИЧЕСКИ ЭНЕРГИ

Iилман техникан доазонаш

Крыми, Керча юхе, [illegible] латт вай мехка хьалхара маьлха электростанци (СЭС) тохкамаш деш латт гелиостатешта, яхаш латт маьлх дIанарашта концентрави ерийола массехк бIаь кизга тIаоттадира йола пардаш.

— Хьалхара советски СЭС, — дуц технически Iилмай доктора, профессора Ахмедов Рустама, Москварча Г. М. Кржижановски цIерагIча Пачхьалкхен Iилма-тохкама энергетически института директора хьалхарча заместителa, — болъяллар аьлча, проектни низа 5 эзар киловатт я болаш йола экспериментальни, опытно-промышленни станци я.

Крымски маьлха электростанци [illegible] маьлхан гелиостатеш [illegible] программага [illegible] Из [illegible] лоан [illegible] программа [illegible] центр — [illegible] энергия [illegible] источника [illegible] СССР [illegible]

[illegible]

лиостатих латтача арикъал даьккхача Iалаьмате доккхача йоата. ХIара кизга 25 квадратни метр, хIаьта ерригача кизгай поле диаметро 500 метр лоац. Кизгаш дIанийсаяьд цар маьлхи эIанарий концентрировани потокаш духьал цхьан моттиге — гIалан бухьа юкъе тIаоттаьча гелиоприемника тIанийсдергдоаш. Гелиоприемнико де дезаш доли гIулакх деш хургья температура Цельсех 250 градуси дивлени 40 атмосфереи йола Iи арахецца лаьрхIа йола маьлха Iаьира генератор. Укхазара Iи турбашта чуIолла турбинашка гIоргья.

Гелиостатеш я 1600 ниагах хIаране болаш трехконтурна программировани управлени еш йолча ЭВМ юкъаелла йола управлене индивидуальни аппараташ тIа а латаш. Уж, маьлха юкъан лагIа минутни огрехьала кIезиг моттигIа а лелаш тIехьара ца йоалаш лелаш я маьлхаш тIехьа горизонтальни а вертикальни а плоскостанцы моттигери моттиге а кизгаш. Iуйрийна оттальча [illegible] маьлха радиуса управлене автоматически [illegible]

ца цхьана эггара деликатнегIа дола а дацьа «Гидростальконструкци» олача подмосковни заводе Чехово яхача городе шортта арахена йолаеш я гелиостаташ, царех хьалхара яраш СЭС хьалъеш йолчи майдах йоаллача полигоне Iохкаяш деш я хIанз.

Гелиостаташта тохкам баь я пардаш нийсаль а аьлча дIайолаергал шIогIай арена еш йола монтаж, 400 низагах латта цун хьалхара аьнна эксплуатацие дIадаIа дела гIадоагIача шера. Из я СЭС хьалхара болх бе йолалуш йола комплекс, цун низаш хIаннарчоа 600 киловаттага кхоачаргба. Ерригача станци бола бе йолалургья 1985 шера. Цо хьаергья шера 10 миллион киловатт-сахьат электроэнерги, кхоаергIа 3,5 эзар тонн условни доатор.

Крымски экспериментальни СЭС кьинар а 60-ча шерашкахьа Энергетически институте оттила хиина гIалан тайпара йола термодинамически маьлха электростанцей пойпан пайдечунко йолара маьлхашера [illegible]

— Маьлха дерегIарча [illegible]

хошта маьлха электростанцей идеи.

Вай Iилманхой оттальй хIиравара Iалашъеш новатиъе итт-итт квадратни метр майдан йола 12 эзар гелиостат хила еша йолча йиь гIалах латтача кхы а йонкхагIча, низахь 300 эзар киловаттага кхоачача, амма из сиина опытно-промышленни йолча СЭС технико-экономически обоснование. Цу тайпарча станцеш чеклургья шера 600 миллион киловатт-сахьатага кхоачаш электроэнерги, йиш хулийтаргья 200 эзар тонн гаргга условни доатор кходе. Цхьабакъда, иштта ниа бола СЭС а дургья хIинзарчоа традиционни электростанцешца кхоачам болаш соаме конкуренци йолуш.

Экономически рентабельни пIона маьлха электростанцеш кьиар [illegible] гаргарча хана дукъяргда хIама лерхIаш цаи профессор Ахмедов. ХIанз укх сахьате, цунна тешал [illegible] хургда комбинированни маьлха йоаххала электростанци идеи.

тахан йовзаш мел йолча цIенача маьлха станцей проекте. ЙоахкаIа станцешца нийседича 60 процентага кхоачаш органически доатор кходелга Iалашду цар. Цудухьа хIанза а традиционни электростанцешца конкуренцеш лоаттае йиш йолаш а я. Энергена йоахкала оптимизировани яра системаш чуйоалаяро йиш хулийт электростанце маьлха энерго чотах болх бу ха шера 1200 сахьатага кхоачае. Крымски СЭС шера бергболи болх 1900 сахьата мара кхоачаш бoацача.

Эггара хьалхара йоаххала маьлха-доатора электростанци хьалъе лаьрхIад маьлха кердо йола ха шера 3000 сахьатага кхоачача Узбекистане. Из хьалъергья йоахка йоацача газ йоалаIача моттигIа бола.

— Маьлха энергетика [illegible] дIахьара хIиндарча [illegible] — лерхI профессора Ахмедова, — эггара эффективни хургья маьлха йоаххала электростанцей комбинированни схемаш. Уж [illegible]

[illegible]

МИЛГИ МИЛИТАРИЗМ ОГТАРА

[illegible]

Игорь ДОКАНОВ (АПН)

Ю. ЛОЦАТИН, А. СТЕПАНЕНКО, В. МАТЯШ (ТАСС)

Казахстански целина — мехка ялат доакха ина бола цех — событеш дукха йолаш дӀаьхий истори долаш и. Унхаза хьал а кхийна болх беш я наьха къона тӀехье, цуя цӀи — целинникаш. Эггара хьалха унхаза бахьнарий тӀехье — хӀанзара дика доал деш бола, юртбоахама Ӏилманеи техникаеи тӀехьарча хана карагӀдаьннарашца нийсъеш йоакха опыт Ӏоаяь бола лаьттан дай ба.

СУРТА ТӀА: Кустанайски областерча «Харьковский» совхоза трактористка Социалистически Къахьегама Турпал. СССР Лакхехьарча Совета депутат. СССР Лакхехьарча Совета Къаман Совета Председатела заместитель СССР Паччахьалкхен преме лауреат Донебаева Камшат.

В. ДАВЫДОВА сурт. ТАСС фотохроника.

НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙЧЕН АВТОНОМЕ 60 ШУ ДУЗАШ

ДИКА ДӀАДОЛАДАЬР

Дукхагӏча дакъе вай дуьна дукхача шерашка болх баьча, опыт йолча хьехархой балхах. цар гӏуланхех. Бакъ-ва. са дувна безам ба 1980 шера Грознера педагогически училище чакхъяьккхача, ши шу мара балха стаж йоацача Карабулакерча № 1 йолча юкъера школа юххьанцарча классай хьехархочох Цолоева Султана Дугурханах.

Аз нох лаьца дувцара бахьан цо тӀехдика ший къахьегама никъ дӀаболабар дац. Са безам ба Цолоевгӏар дезалла гӏолла Сийлахьча Октябре царна а деррига гӀалгӀай къаман а деннар хьахьокха. гӀалгӀай къаман политически, экономически, культурни оагӀорахьа дегӏахьа Октябро паргӀато енна хилар хьахьокха.

Д. С. Цолоевас юххьанцара хьахьекхар ший болх безаш а хьабе хобрдолаш а йолга. Цун балха тӀа аьттув хилар бахьан да из ший гӏулакх дезаш хилар. училище дешача замалахьа дика кийчо яь хилар, бокъхагӏча хьехархошна бӀарг локкаш говзал хьаӀомае гӀерташ хилар. Карабулакерча школа хьехархошта юкъера гӏулакх къоначча хьехархошта йола педагогически говзала, нравственноста бокъонца йола школа хиния дӀаяттад.

Дугурхана юххьанцa денз а ший керда никъ хержар хьехархочун балха. цул совгӏа йоӀа хетар ше хержа професси нийса хержай аьнна а берашта ала ма йоагӀара знанеш яла ший вӏаштӏехьдарга аьнна а. Вешта аьлча, хьехархочун диплом кхача мегаргдолча сага бе нхаьчар къоначча специалиста дикка хьинар. балхаца безам. энтузиазм я. бакъда, мӏезига я практически опыт. Цу дакъе къоначча болхлочоа гӏо де деза бокъхагӏболча. говзал дукхагӏйолча хьехархоша. Хьалхарча деношка денз Цолоевай хьехамч хинна дӀаэттай дукхача хана денз болх беш хьайоагӀа, дешара-кхетама балхах йола директора заместитель Михайлова Антонина Николаевна.

Ма хулла дукхагӀа довзийта балха тӀа керда наькъаш деза Ӏомае гӀерт Михайлова къона специалист. Кхоачам болаш да. дӀадахача дешара шера Антонина Николаевна Цолоевай шоаз[illegible] итт урокага ладувгӀаш хинна хилар. Царех хӀара урок чакхъялча [illegible] анализ яьй нийслуш дола цхьадола гӀалаташ дӀа [illegible] дакха деза хьехам беннаб. Цу тайпара бу болх ший лер йоацаш бисац. ХӀанзале де йиш я йоӀ ший хьехамна тара хила гӀерташ йолга. къахьегама дисциплина дика йолаш урокаш тӀехдика кийчъеш йолга. Дугурхан санна болча нахах оал: «Хьехархо кийла аьнна аьй из» аьле. Цул совгӀа, тӀатохаргда аз. бераш дезаш царна хьалха тӀо де довш хийда аьнна а аьй Кхабеха Султанеи Хьанима Баинтеи йоӀ Дугурхан.

ЦолоевгӀар дезале аха бер да. Царех иккь воӀо чакхъяьхай институташ, хӀаьта вӀалагӀвар хӀанз дешаш ва химико-технологически тех-никуме. Воих йоӀиго ПТУ чакх а яьккха швея йолаш болх бу. Из масал дика тешал деш да Советски Ӏаьдал эттачул тӀехьагӀа республике культура а просвещене а революци хилара. Революци яьлалехьа нохчий, гӀалгӀай юрташка бахача нахах 1000 сага юкъе пӀе мара дийша хиннавац. деррига республика доазон тӀа шиъ мара юкъера школа хиннаяц. ХӀаьта хӀанз Нохч-ГӀалгӀайчен городашка а юрташка а я 566 школа. 1976 шера хиннача Ерригсоюзни переписо хьахьекхад республика халкъа боахаме болх беча нахах 68 процент юкъерен лакхерен дешар дийша хилар. Итталагӏча пятилетка шерашка грознерча вузаша кийчбаьб 8,7 эзар инженераш, экономисташ, хьехархой.

Дешара а кхетам балара а системе лоархӀаме моттиг дӀалоацаш ба юххьанцарча классашка беш бола болх. Вокхха хилча сага хургйола оамал. цо хьалоацаргбола никъ дукхагӏча дакъе юххьанцарча классай хьехархочун кара ба. цо берашта деннача хьежжа хургба из. Берашца беча балха лоархӀамех дар да. дӀамигачар дег тӀа бода никъ лаха. цар хӀаране оамалаш йовза хар. царех хӀаране дӀамига вале а сий деш хилар. лархӀар. Хала дий из? Шеко йоацаш хала да. Из дика кхета а деш аз лакхе белгала ма даккхара дӀабахьа гӀерт къона хьехархо ший болх. юххьанца деррига хеттача тайпара хьахилацар. бакъда. хӀанз цу тайпара хӀама де йиш яц цун балхаца.

Чакхдаьннача дешара шера Султана Дугурхан хьехаш хилар цхьоалагӏча классе. хӀаьта цунна дешархой берригаш дика знанеш а йолаш шоллагӏча классе дӀачубаьннаб. царех пхийтта саг оценка алхха 4—5 йолаш ва. Царех ва Мальсагов Мусса, Отигова Милана, Погорелов Витя, Сампиев Тимур, Шультинова Таня, кхыбараш. Дугурхана балхага хьажа ваха цун урока тӀа наьгӀар со. Хоалуш дар ше болх беча ловнача хана цо дукха кердадар Ӏомадаьлга, ший говзала кӀоаргаленашка из кхаьчалга. Тешаме дӀахьора цо ший урок. Юххьанцарча классашна ма хулла берий тергам тӀаола беза дешара, кердадар довза гӀерта бер хьалаха деза, довза деза бера вӀагӀара хьалаш. Цудухьа, Цолоева каст-каста чуяха хулаш бераш дахача цӀагӀа, даьй-наной школе хьехар, чакхйоахар царца собраниш. ЙоӀа дика тӀо деш ба даьй-наной М. А. Костоева, М. А. Долгих, Л. К. Мальсагова, кхыбараш.

Иштта болх беш чакхдаьнихар аргӀанара. ше бола бера юкъа шоллагӀа дола дешара шу къоначча хьехархочо Цолоева Султана Дугурхана.

М. ФРОЛОВ, РСФСР школа засл[illegible] хьехархо.

ГРОЗНЕРЧА ЭКРАНАШ ТӀА

«СА»

Эстрада езарашта, хӀаьта къаьстта иллиаьлархочо Ротару Софияс дӀаовла иллеш дезарашта бокха кхаъ хургба аьнна хет «Мосфильм» яхача киностуде кердача, тайп-тайпара безаш долча «Са» яхача картинах. Из фильм Бородянский Александраца ше лаьхьча сценарех оттадаьр ва режиссер Стефанович Александр.

С. Ротарунара керда вӀашагӀкхетар хьалхарчарех тара доацаш хургда. хӀана аьлча, цо ше дӀаовла иллеш «Машина времени» яхача Рок-группаца оал. иштта хӀанзалца из дийкача тайпара кердача хьисапе декаргда Р. Рождественске. А. Макаревича дешашта яздаь иллеш. Белгалдаккха деза, «Са» яха картина фильм-концерт ца хилар. Фильма авторий уйла кхы а кӀоаргагӏа я. Картина дувц Свободина Виктория яхача къоначча иллиаьлархочун вахарах. Цун роль ловзаш я С. Ротару. Свободинас ший вахар хетаду музыка. иллешта, концерташта, гастролашта. Бакъда. цун вахаре нийслу вӀалла дагадоацар а цунна эггара кхерамех хетар а — оаз йоа цун. Викторияс дукхача хӀамай уйла ю. кхыча бӀаргашца бӀарахьеж из хӀанз шийна а гонахьарчарна а.

Картине ролаш ловзаш ба гӀорбаьнна бола советски актераш Быков Ролан, Боярский Михаил, Калягин Ивар, кхыбараш.

●

«ЦА ХИЛА ТАРЛУШ БОЛА БЕЗАМ»

Из цӀи йолаш да Французски кинематографисташа даьккха керда фильм. Лаборд Жанаца ше цхьана лаьхьча сценарех картина оттадаьр ва режиссер Кайатт Андре. Из режиссер дика вовз советски кинохьежархошта «Маьрен сесаген вахар», «Профессиональни риск», «Шантаж» яхача а кхыча фильмаех.

Хьалха ше юрист хиларга хьежжа Кайатта гаргагӀа я психологически детективна жанр, цудухьа цун фильмаша тохи бокъонаш телкаяр малагӀа бахьанаш долаш да.

Фильме ролаш ловзаш ба Жирардо Анни, Жере Жори, кхыбараш.

●

«ЦӀЕ КОСЫНКА»

«ЦӀе косынка» яха турецки кинематографисташа даьккхача фильмо шийна дика тергам тӀаоазарба аьнна хет. ХӀана аьлча, из картина даьккхад гӀорваьннача киргизски яздархочун Айтматов Чингиза повесть ларде а яь. Из яздархо дикка цӀи хеза ва вай мехка а кулгара-хьа а. цудухьа тамаш йоацаш дац цун «ЦӀе косынка тулла са тополек» яхача повестах турецки кино говзанчаша фильм даьккхад аьнна.

Цу картина режиссер ва Иилмаз Атиф. хӀаьта сценарий а ше лаьхьай цо Озгентюрк Алеца цхьана.

Фильме ролаш ловзаш ба Туглу Хилья, Юдже Икеаи, Селадин Дигиган.

В. КОВАЛЕВА.

АКТЕРАШТА ДИКА СОВГӀАТ

Нохч-ГӀалгӀай республиканский театра [illegible] шу дуз [illegible]. Цун [illegible] а Укхаза бола беш бе [illegible] актераш — оасий, нохчий, гӀалгӀай. Театра [illegible] ӀӀаьтту [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] хилар.

[illegible] шера театр [illegible] хилча дешa [illegible] Ярославски театральни института филиал. Дукхагӏбола театра актераш цу вуза студенташ хургба. Театра кулгалхоша [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] республиканский театре дешаш [illegible]

[illegible] актерий учениекаш болаш театре бола бе а.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Театр [illegible] [illegible]

Л. БАБАШ, зеинский театра директора заместитель.

АЧАЛКХЕРА ХЬЕХАРХО

Татьяна Васильевна Гастева сона дӀоар МагӀалбика района Юкъерча Ачалкхе № 17 йолча харжамий участка агитцентре ийсевелча. Кера, хьайза корта, еланца безаме юхь, юкъерча дегӀара йола из кхалсаг белгала яр нига гулбеннача агитатораштa юкъе. Районни юртен Советий депутаталла харжа оттабаьча кандидаташца харжархой клубе вӀашагӏкхеташ бар цу дийнахьа. Цудухьа хьалхха а похага дӀахайтара агитатораш гулбаьбар агитцентре.

Сайран малх чуласташ латташ харжархой гулбала болабелар клубе. ХьатӀа мел воагӀар лаьрххӀа Татьяна Васильевнайга моаршал а хаьтта цунца безаме йист а хиле дӀачуводар клубе. Гуш дар, из кхалсаг юртахошта саги а цун сий деш а уж хилар. Из йоаза безам эттар са я. Са дагардар шийна хайча санна, цунгахьа корта а лоастабаь агитпункта заведующе Точиев Мажарнов Мухьмада аьлар:

— Из тха юртахошта дукхаезаш саг я. Юкъерча Ачалкхерча № 15 йолча школа завуч я Татьяна Васильевна Гастева. Аз лов дийтаргда цо укх сахьате, из мукъаьлча.

— Дукха ха йий шуи школе из болх беш йола? — хьаьттар аз Мухьмадага.

— Итт шу гаргга, — жоп делар Точиева.

— Мичара я из? — юха а хетт аз.

— Петропавловскера я. бакъда, хӀанз-м йоаза тха юртахо я из. Вешта шин-кхаь дешаца из дийца а вартвац. Тха директора Хамхоев Геланега дика йовз хьона из. Цхьа иттех шу да цар цхьана болх бу. Цо ювцаргьа хьона из дикагӀа, — аьлар Мухьмада.

Цхьа ха-юкъ яьлча сона хьатӀаьера шийца цхьа саг а воалавеш Точиев Мухьмад.

— Ер ва хьона Татьяна Васильевнах Ӏа даьча хаттара дизза жоп лургдар, — аьлар цо. Аз хьога вийца школа директор Хамхоев Гелани ва ер.

— Россе тайп-тайпарча моттигашкара тхо долча болх бе вена хӀанз пхи саг ва школе хьехаш, — аьлар цо, — царех виъне болх бу тоъал ха я. ХӀаьта пхелагӀвар Тарасенко Сергей Борисович ший дезал. ше деша вагӀаш а вахаш а хиннача Таганроге а бита, укхаза болх бе вена шоллагӀа шу мара дац. Ер яйзачул тӀехьагӀа, укхаза даим болх бе а ваха а сецав. ХӀана ший дезал укхаза хьабоалабергболаш ва.

— ТӀаккха шуи Татьяна Васильевна йий укхаза Ӏерг йолаш? — хаттар ду аз Геланега сайна цувах хӀама ца ховш санна.

— Тха завуч ях Ӏа? — цецваьлар директор. Из-м тха тхоай ма йий! Школа коллектива меттел, тха ерригача юрта дукха езаш саг я. Иштта тха юртахой цунна а беза. 320 совгӏа цӏа да Юкъерча Ачалкхе. Массанахьа чакхваьлча из ца йовзаш цун сий ца деш цӀа кoрoргдац хьона.

Школа завуч а йолаш эрсий мотти литературен хьех Татьяна Васильевнас. Ший професси йоккха говзанч я. Из ховргда цо эрсий мотт хьехача дешархой сочиненеш йийшача. Чулоацам болаш, орфографически а синтаксически а гӀалат наггахьа мара ца нийслуш я царех дукхагӀъараш. Цун педагогически говзала лакха мах бу района а просвещене министерстви инспектораша а.

Цхьа эзари виъ бӀаьш дешархо деша вагӀа школе. Ше завуч а принципиальни хьехархо а хилара тарра бераш кӀоарга знанеш, интернациональни патриотически кхетам балара болх жолабир цӀенхашта дӀадех цо школа хьехархой коллективагара. Аьлча кхоачам ба, соахка школе араяйнача выпускникех цхьайтта саг институташка деша баргӀаш хилар. иттех саг техникумашка, тайп-тайпарча профессиональни училищашка деша дӀаоттар. Хьалхарча классе деша итт лагӀча классага кхачалца эрсий мотти литературен царна хьехаш хиннай Татьяна Васильевна ше.

Дешархоех а юртарча вахара а лаьца [illegible] тха тоcгадевча Татьяна Васильевнас аьлар:

— Дешара а кхьахетара а тӀера долаш, боккхачун сий деш, ладеш долаш дика берашта тха юртардарш. Сона самсаргдаме цӀа итта [illegible] да царна болх бе. Укхаш бахарах, цар даьй-наной дог цӀена, дика нах хилар [illegible] да. Масседнаьшца, укхазарчаши [illegible] [illegible]. Цхьабакъда, даьй-наной шоай берий дешар [illegible] [illegible] урок [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

шоллагӀа йола йиӀиг медучилище фармацевтически отделене дешаш я. ХӀана школе дешаш кхы а шиъ ва цуи. Костаста школе йоагӀаш хул йийшет, ший берий дешарга и цар поведенега а хьож из.

Ялх дешархочун наиа я Бокова Леила. Из а касттаста йоагӀа школе, цаӀ даьй-наной собраниш юкъейитац. Цудухьа цун берий дешар а иштта дика да. ЙокхагӀйола йоӀ тха школа яьккхача медучилище деша яхар, шоллагӀвох техникум а яьккха совхоза бухгалтер хилар. Акбиева Руьзета ши шӀаьнк Ростовски юртбоахама института студенташ ба. ХӀана кхы а тха школе дешаш пхи бер да цар. Наьас а дас Зансес а йоккха терко ю дика оамалаш йоахаш уж хьалкхедара а. Цхьабараштa хетт юртара школа городерцул эсалагӀа я. Бакъдац из. Дешара безам тӀа ца бодача дешархочо, цунна тӀехьожжам ца лоаттабича хӀама Ӏомадергдац городе а.

— Укх шера, — йоах дӀахо школа завуча, — школа яьккха баьннача дешархоша аттестатащца цхьана 14 дешархочоа комсаш лелаер яха свидетельстваш дӀаденнад оаха. ХӀаьта 10-на трактор лехка бокъо луш йола праваш. ТӀадоагӀача шера слесарий, сварщикий говзалаш Ӏомаергьа оаха бераштa. — дӀахо йоах Татьяна Васильевнас. Школа яьккхараш, институташкеи техникумашкеи деша дӀаэттарашкара дӀаняьккхараш хӀана шоай юрта совхозен заводен балхаш деш ба.

Доккхал деш дувц Татьяна Васильевнас шоай школерча производственни бригадах лаьца. Укх массехк шера района школашкарча производствени бригадашта юкъе хьалхарен шоллагӀен моттигаш йоах цо комсаш дикагӀа кхеяра хетаяь чакхдоахача хьажарашка. Укх шера шоллагӀа моттиг яьккхар комсаш хьалъехнарен, царна оасар дарен, молхаш тохарен балхаш деча.

Ший дезалах а укхаза балха миштa еай а дувцар дех аз Татьяна Васильевнайга.

Казахски ССР Петропавловске хьалхийннай, цига пединституте дешаш а хиннай Гастева. Институт яьккхачул тӀехьагӀа мари йийига шийца а долаш вайцига балха хьахьоажайтай. Массехк шу даьлча мар вала а венна ший кхуш латтача йийигаца йисай.

— Хала дар юххьанца, — йоах Татьяна Васильевнас. ВӀалла юрта яьха яцар со. Мар дӀаваьлча кхы а халагӀа хилар. Цхьабакъда, тесса йитанзар со Ачалкхерча наха. Уж чӀоагӀа дика хилар соца. ДукхагӀа бахьан из долаш кхычахьа яха дог оттанзар. ХӀанз дехке а яьнацц. Укхаза хьалкхийра са йийиг Людмила. Школа яьккхача пионервожати а йолаш соца цхьана школе болх бе йолаелар. ХӀанз-м из а хьехаш я юххьанцарча классашка. Орджоникидзе заочни отделене деша а яха кхоалагӏча курсе дешаш я. Цунна а езаеннай ше хьалкхийна Ачалкхе.

— Кхочанна фу ду оаш, — хьаьттача, Татьяна Васильевна елаелар:

— Тха гӀуланх городе дахача шуначул толашагӀа да, — аьлар цо. — Оаха беш, моснал-котам лелаю. Цул совгӀа, хьехархошта лаьрхӀа тха тика тӀа каст-каста дулх, маша, даьтта лахь. Цул совгӀа, юртарча наха а понгъоста ду: кӀолд, керда шура, тӀоа хул молдагӏча цӀогӀа. ХӀаьта цӀогӀа хьажа телевизор а. Безам эттача хана вӀашагӀ а кхийтте шоаттадийнахьа а кӀирандийнахьа Орджоникидзе театре а кино долх. Аз яхац цхьаьца халонаш оахоша дац аьнна. Тха кхаь юрта: Пови хачен Юкъерчен Ачалкхечен Деби-Юртен наха медицински гӀулакх деш цхьа учреждени иц. ХӀаьта цӀаьхха сиха лорa гӀулакх эшаш моттиг оттача районера лор хьахьа йиш йолаш дац. Телефони буьзам телха дукха ха я. ХӀаьта райцентре наха пезна 40—45 километр кашь бе беза. Е маршрутни автобус а иц тха юрта укхаш. Хиланаш оаха меттел дешархоша а лов. Машинаш лелача боккхача некъа гӀолла [illegible] укх школе хӀара дийнахьа. Цудухьа чӀоагӀа кхерамe ба из ший наьвста катийбарашта. Царна лаьрхӀа гӀаш лой ваьъаш лохар ма дагара наха дийхача а хӀама хьадац е юртеваьш а тха юртарча викохмола а.

— Оаха хӀанз довдовь, — аьлар хьехархочо Гастевас. — тхоай депутатана гӀолла укх кхоачамбоацарми дӀадоха йиш хиларга.

Школе цо хьехача берех юртарча наьха лаьцах, цар дог лоаш дукха [illegible] мала дар Татьяна Васильевнас. Балхар школа директор Хамхоев Гелани — цар а Татьяна Васильевна а цун йоӀ Людмила а. Цу шинне а догуйла Ачалкхерча нахаца дӀачӀоагӀъеннай.

С. ШАДИЕВ.

КЪАХЬЕГАМА АХКА

Укх шерара ахка йоккхагӏча классашкарча дешархошта къаьстта белгала да. БоккхагӀчар санна цар лакъа лоац Кхачан программа кхоачашъеча а экономически лостам бола лоархӀаме балхаш леча а.

Грозненски районе вӀашагӀъеллай тиълаь итт дешархой бригада, оаткъе йиъ звено. Йоккхагӏча классай дешархоех латти ткъо къахьегама отряд. уж болх беш хургба ловзар Ӏалашдеча.

Петропавловски юкъерча школа хьехархочо Степанова Валентина Николаевнас кулгалдеча дешархой къахьегама бригада юкъе ва бӀаь дешархо. 20 гектара тӀа доакъара лаьрхӀа йола свекла кхеяра совгӀа, цар гулъю дарбана баьцаш. Цар Ӏунал ду кхаш кхычарна юкъе а оасарах цӀено да, хӀана аьлча шоай участкашка цар шоала оасар лаьй, шоала культиваци лаьй, иштта молхаш а техай.

Кхаш школа итт километр гаьна дале а берашта наькъа хало хилац. колхозо ший хинначахьа транспорт лоаттаю царна, кхыдола гӀо ду.

* * *

ХӀара дешархочоа ахка ший тайпара деза да. Экскурсеш, походаш, пионерски лагерш, керда берий новкъостий бовзар, малагӀа бер хургда цу гӀуланкхо тергам тӀа ца оалаш? ТӀаккха фу де деза-те лагерашка даха вӀаштӀехь ца долаш цӀагӀа дисача бераша?

Грознерча Зорге Рихарда цӀерагӏча клуба юхе дахача берашта хьалхашка цу тайпара хаттар оттац. Укхаза вӀашагӀъехнай берий хиашка хьежжа йола отрядаш. Интернациональная яхача улицах хьаьлий спортивни ловзарий майда.

Отрядий командираш бола № 13 йолча школа дешархой Панкова Оля, Кузнецов Саша белгалбаьннаб берашта сакъердаме хургйола походаш, экскурсеш, викторинаш чакхъяхарца.

Массарна езаелар С. М. Кирова цӀерагӏча парке, «Садко» яхача бассейне, А. П. Чехова цӀерагӏча библиотеке бахарна юлаенна йола экскурсеш.

Вай лакхе белгалъяьккха клуб болх беш а Ӏуйрийна итт сахьат даьлча дена сайрийна бархӀ сахьат даллалца.

Тайп-тайпарча ловзарашш. яьнаьнга гӀо ду берашта салоӀа ха пайдана хургйолча тайпара дӀахьа, керда новкъостий бовза.

Сакъердаме чакхдаьлар укхаза «Къамаьл ду хьарашш» яха ловзар-викторина, «Са Нохч-ГӀалгӀайче» яха суртаж дахкара конкурс. Белгалдаккха деза, клуба совет воспитателашца цхьана хӀара бера дезаш дола гӀулакх малагӀа да ха гӀерташ хилар. Цудухьа клубе болх беш я лахчан тӀа суртaш дахкара кружок, укхаза дукха материал гулъяьй берий выставка лаьрхӀа. Цул совгӀа «Къона натейник» яхача кружоке бераша Ӏомаду иллеш, халхараш.

Р. ДУДНИКОВА, хьехархо.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

20 ИЮЛЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.15 — ДӀалаьх Дунен халкъашта юкъерча конкурса лауреата Р. Хунцарияс.
8.45 — Мультипликационни фильмай программа.
9.25 — «Флория Тоска». Телевизионни музыкальни фильм.
11.15 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — Литовски телестуде документальни фильмай программа.
15.35 — Фильм — берашта. «Заморыш».
16.55 — Хьа ленински библиотека. В. И. Ленин. «Лучше меньше, да лучше» яха произведени.
17.25 — «Нилман вахар». Микробиологи.
18.30 — «ХӀара сурта тӀа — мохк».
18.45 — «Тахан дунен тӀа».
19.00 — П. И. Чайковске цӀерагӏча Дунен халкъашта юкъерча конкурса жюре члений выступлени.
19.40 — Экрана тӀа кинокомеди. «Хьалхара кулгайоалларг».
21.00 — «Ха».
21.35 — СССР халкъа артиста Е. Нестеренко концерт.
22.35 — «Тахан дунен тӀа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйранара гимнастика.
8.20 — Телевизионни документальни фильм.
8.45 — «Кто, если не ты...» яха художественни фильм.
10.00 — Мультипликационни фильмай программа.
10.30 — «Звездочет» яха телевизионни журнал.
11.15 — «Кагийчар кхоллам».
11.45 — Французски мотт.
12.10 — Фильм — берашта. «Гета овлазар». 2-гӀа сери.
13.15 — Центральни концертни зале дӀаьхош дола советски иллей концерт.
14.35 — Яздархо Бирюков Николай.
15.05 — Мотокросса йола дунен чемпионат. Кишиневера передача.
15.50 — «Кердадараш».
16.50 — Советски Союзе гӀолла. Кинопрограмма.
17.45 — Дунен халкъашта юкъера обозрени.
18.00 — Киножурнал.
18.10 — «Нохч-ГӀалгӀайчен гӀолла».
даньм?еолнХанh
18.30 — «ХӀара каьхата — тергам» (нохчий меттала).
19.00 — Футболах йола СССР чемпионат. «Динамо» (Киев) — «Динамо» (Минск). Перерыве (19.45) — «Байса даьньала хийла шун, берашта».
21.00 — «Ха».
21.35 — «Петербургарара къастар». Художественни фильм.

21 ИЮЛЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.45 — М. И. Глинка цӀерагӏча Паччахьалкхен Ленинградски академически Капелла концерт.
9.20 — Мультипликационни фильмаш.
10.00 — «Хьалхара кулгайоаллорг». Художественни фильм.
11.30 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — Документальни фильмай программа.
15.25 — «Горизонт». Ленинградера передача.
16.25 — «ЦӀбоконте».
17.00 — Д. Кабалевский. С. Маршака гаргам бах Шекспира 10 сонет. ДӀаоал УССР заслуженни артиста А. Войкан.
17.30 — «Мичад шо, чурманчаш».
18.15 — [illegible] Кировски областа дикагӀболча боахамий опытах.
18.45 — «Тахан дунен тӀа».
19.00 — [illegible] программа — деррига халкъа «Тулах». [illegible] [illegible] обозреватель — Л. А. Вознесенский.
21.00 — «Ха».
21.35 — Оставкино концертни студе С. Мирончатова поле сайре.
23.10 — «Тахан дунен тӀа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйранара гимнастика.
8.20 — «Петербургарара къастар». Художественни фильм.
9.55 — [illegible] концертни программа.
10.30 — Физика.
11.00 — Мультипликационни фильмай программа.
11.35 — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]
11.55 — Фильм — берашта. [illegible] 2-гӀа сери.
[illegible] — Немцой мотт.
[illegible] — [illegible] документальни фильмай программа.
[illegible] — [illegible] [illegible] ССР [illegible] [illegible] концерт.
[illegible] — «[illegible]». Московски [illegible]
[illegible] — «Кердадараш».
17.30 — [illegible] [illegible] [illegible]
18.00 — Киножурнал.
18.10 — «Нохч-ГӀалгӀайче гӀолла».
18.30 — «[illegible]». Документальни фильм.
[illegible] — [illegible] — 52. «[illegible]»

ПРЕДПРИЯТЕЙ, УЧРЕЖДЕНЕЙ КУЛГАЛХОЙ А ШОАЙ ДОАЛАХЬА ЦӀЕНОШ ДОЛЧА НАЬХА А ТЕРКАМГА!

Лаьттан кӀалгӀолла йоагӀача газопроводашкара, мукх йича турбашта юххе гӀолла нах бахача цӀеношка чуьйна газ лотаенна е из кийкха зулам хургдоацаш шин кӀирагӀа йолча хана, хӀаьта ший доалахьа цӀеной дараша — цхьан кӀирагӀа лаьттан кӀалхарча инженерно-коммуникацей линешта (водопроводашта, теплопроводашта, канализацена, буьзама линешта, кхыярашта) герметизаци е еза ерригача промышленни, административни зданешта, дешара, дарбан, берий, кхыча учреждений зданешка, нах чубахача коммунальни а шоай доалахьарча а цӀеношка, котельнешка, подстанцешка, кхыча помещенешка.

Герметизаци ярах йола акташ «Грозгоргаз» яхача эксплуатационни производственни управленехьачуяла еза ер объявлени кепатехачул тӀехьагӀа пхо ди далалехьа. Цул совгӀа шоай доалахьа цӀенош долча наха улицашкара хьачу лаьттан кӀалгӀолла газопроводаш ехкараша ер объявлени кепатехачул тӀехьагӀа кӀира далалехьа улицагӀарча газопроводах кхоара йоагӀа газ дӀахетта моттигаш мукъалха а еза «Грозгоргаза» управленера хьажийта саг неха а веза.

Улицашкарча лаьттан кӀалхарча газопроводах дӀахетта цӀагӀа чуйилла газ яле наькъага кхачалца зелени зонера газопровод мукъаякха еза.

Котлована размер 1 метр дӀаьхен 0,5 метр шерен хила еза, цун пхо улицашкарча газопроводал 10 сантиметр кӀоаргагӀа хила а еза.

Укх объявлене тӀа дувцар кхоачаш из даьча наха йоагӀа материалаш халкъа депутатий городской (районни, сельски) Советий административни комиссешка дӀачулургьа, хӀаьта газ чуйиллача нах чубахача цӀеношкара, промышленни, административни, кхыча зданешкара газ кхы хоам из беш дӀахоадаергьа.

«Грозгоргаз» ЭПУ.

18.10 — Коммунистех йола дувцараш. «Коминтерн» яхача колхоза председатель Н. А. Юшков.
19.30 — Кхашкарча болхлошта хетадаь концерт.
20.00 — «Байса даьньала хийла шун, берашта».
20.15 — Ира дарах йола СССР чемпионат. Тбилиссера передача.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Третье измерение» яхача телевизионни дукхасерийн художественни фильма премьера. 1-гӀа сери.

РАДИО

20 ИЮЛЬ

6.40 — «Юртара Ӏуйренаш» (оьрсий меттала).
6.55 — «Хоамаш».
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.23 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — Передачий программа (оьрсий меттала).
7.35 — Передачий программа (гӀалгӀай меттала).
8.25 — «Агитатор хьай гӀоачча стане». (оьрсий меттала).
8.35 — Музыка (гӀалгӀай меттала).
8.45 — «Бехктоаьцаме ва Ӏара саге» (гӀалгӀай меттала).
11.15 — Нохч-ГӀалгӀай автономе 60 шу дузаш. «Халкъа дукха наьнаш доаттабораш». Г. С. Ахриев (оьрсий меттала).
11.40 — «Къона хьинаьл» яха радиожурнал (гӀалгӀай меттала).
18.00 — Передачий программа. Хоттам[illegible] бола хоам (оьрсий меттала).
18.05 — Кхачан программа — хӀарана гӀулакх. хӀорамадий — юрта болхлошта (нохчий меттала).
19.10 — «Итт чайнаш [illegible] латтарашта». Концерт (нохчий меттала).
19.00 — Керда хоамаш (оьрсий меттала).
19.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
19.20 — Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
19.30 — Хоамаш.

УКВ

18.00 — А. Крон. «Второе дыхание» яхача спектакль [illegible].

19.49 — Маттигерча композиторий лирически иллеш.

20.27 — «ЦӀе кочи». Х. Тухашева дувцар.

20.30 — Нохч-ГӀалгӀай музыка концерт.

21 ИЮЛЬ

6.40 — «[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]». Корреспонденци (нохчий меттала).
6.50 — Передачий программа (оьрсий меттала).
6.55 — Передачий программа (нохчий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
8.30 — Иили [illegible] Дудаев Зелимхана (нохчий меттала).
11.15 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (гӀалгӀай меттала).
11.30 — «Барт болча чевалах» яха радиожурнал (оьрсий меттала).
11.50 — Музыка (гӀалгӀай меттала).
13.15 — Художественни самодеятельноста [illegible] концерт (нохчий меттала).
18.00 — Передачий программа. Хоттам[illegible] бола хоам (оьрсий меттала).
18.05 — «[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]» (оьрсий меттала).
18.30 — «[illegible]». Корреспонденци (гӀалгӀай меттала).
18.45 — «[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]». [illegible] (оьрсий меттала).
19.00 — Керда хоамаш (оьрсий меттала).
19.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
19.20 — Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
19.30 — Хоамаш.

УКВ

[illegible] — М. [illegible]. «[illegible]» [illegible].
[illegible] — [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] — «Дайна хьаь». А. [illegible] [illegible]
[illegible] — «Къона оазаш». концерт.

ХОТТАМ

Тахан республикий гӀолла Грозни [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 5 — 8 метр чӀоагӀа мох а хьаьвкхе хоам [illegible] [illegible] республикий 31 — 33, Грозни 23 — 25 градус йохалла хила тарлу.

Кхана [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 3 — 7 метр чӀоагӀа мох а [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 14 — 23 [illegible] [illegible] 21 — 26 градус йохалла хила тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТХА АДРЕС: 364007, г. Грозный, Маяковски, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; декъашхойн секретара — 9-24-03; отделаш: партийни вахар — 9-24-04; промышленностеи транспортеи — 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; письмош — 9-24-07; корреспондентий — [illegible]

НАШ АДРЕС: 364007, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 9-24-03; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корреспондентов — [illegible]

Газет арахула шинарен, еран, шоаттен деношка

СФ05187. «Грозненский рабочий» издательства типографи. Маяковски, 92.

Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3170